УСЬВЕ БӘКО̇

БӘРХВАН

Ex. 1

УСЬВЕ БӘК'О

Ûsivê Beko
Berxvan

БӘРХВАН

H.016

НӘШИРӘТА «СОВЕТАКАН ГРОГ'»
ЕРЕВАН 1978

Բ 22
С (Քրդ.)

УСЬВЕ БӘК'О

Усьве Бәк'о р'ӧһ'е хwәва ә'йнси шайир бу. Лиризма wийә назьк, һ'ӧб у һ'ъзкърьна дьле wийә бе һ'әд у һ'әсаб бәрбь мәрийа, сьдqе wийи qәнщ, дьләша wи бәрбь wәт'әне де —К'ӧдстапа зесьдqе wийи qәнщ...

Усьве Бәк'о р'ӧһ'е хwәва ә'йнси шайир бу. Лиризма wийә назьк, һ'ӧб у һ'ъзкърьна дьле wийә бе һ'әд у һ'әсаб бәрбь мәрийа, зесьдqе wийи qәнщ, дьләша wи бәрбь wәт'әне де —К'ӧдстапа марапди у п'ирә-п'ирәкьри, кӧ дәсте wи пагһиже, wәт'әне wийи мәзьн у гӧлвәдайи— Т'фаqа Советие, ль к'ӧ ч'ә'ве хwә вәкьр у ә'мре хwә дәрбазкьр, һ'ъзкърьна бәрбь т'әбийәте, нәхш у нигаред wе, әвина дьле шайирә знарәти, хwәндәвана һ'әйр у һ'ъжмәк'ар дькә.

Һәрт'ъм, wәхте бәлгед бәрәвоқед ә'франдьнед шайирә нәшьрбуйи wәлдьгәр'ини у илаһи wәхта шьеред шайирә вәкьри дьхупи, һ'әспәкә тәһәрәки мәрийа һьлдьгәр'ә, т'әхмин дьки, wәки тӧ жи бь һ'әсипәкә ӧса жийи, дьле тәр'а жи дәрбазбуйә.

Хwәндәванед, кӧ ә'франдьпед шайирр'а нәпасьн, дәма ә'wльи жь зьмане wийи садә дькарә шькбәрбә, ле т'әне дәма ә'wльи. Готьнед шайирә к'урфькьр, пазькайа wан фькра хwәндәвана мәщбур дькьи һ'әта к'ӧтасие wи бьхуньи.

Чәтьнә бежи Усьве Бәк'о бәре ә'wльи шайирә йане пвисқ'ар. Прозаеда жи әw шайирә. Шьровәкьрьна wи, ак'ла зманe wийә хwәндәвана хwәш те. Бадьлһәwa нинә, тәки шьеред шайирьи хwәндәвана хwәш те, Бадьлһәwa нинә, тәки шьеред шайирә вәкьри ӧса бь һ'әwаск'ар у к'урфькьрьи у пава литература к'ӧрдайә советиеда щер'ьбандьнед ә'wльньи у wәхтеда жи р'ьнд һатьнә qимәткьрьне.

Бәрәвокед ә'франдьнед Усьве Бәк'ойи "Бьлӱр,, „К'әскәсор,,, "һ'ьсрәта мьи,,, "Меване р'ое,,, "Ә'франдьнед т'әзә,,, "Папар'а,, хwәндәван пасьи, дәрһәqа сәрһатийа ә'мре wида жи заньи, кӧ р'екә чәтьнә сиапәтр'а дәрбазбуйә. Шайир бь дьләки шәwат у

әшәкә к'ур чаwа сәрһатийа хwәда, ӧса жи ә'франдьнед хwәда дәрһәqа зар'оти у щаһьлтийа хwәйә тә'лда дьнвисә у һ'әйфа хwә тинә, wәки салед чьqас чәтьн у гьран п'ара wи у бь һ'әзара мәрьвед сьлсьләта wи к'әтьнә. Р'әв, кӧштьн, хәлайи, нәхwәши р'ебьред шайире пашwәхтие бунә һ'әта wи чахи, wәхте п'арәкә щмаә'та мәр'а сәрqӧр'нәкә ә'мьр у жийина т'әзә вәбу.

Бажарван у шайире дәwра т'әзә бь т'әмамийа һ'әйәтийа хwәва хwә п'ешк'еши ә'мре т'әзә кьр, һинбу, ә'мьрда щи гьрт, пәсне ә'мре т'әзә да, бона хwәйкьрьна wи ә'мри у wәт'әне хwәйи советие хун р'ет.

Чаwа ә'мьрда, ӧса жи ә'франдьнед хwәда Усьве Бәк'о чьqасназьк у дьлр'әһ'мә бона кьрьн у тьштед qәнщ, вәа зедәтьр бәрк' у инк'ә мqабьли нәр'астие, зордәстие. Әw шьера хwәйә "Хәйсәте дьле мьн„-да бь хwә сәр дьле хwә ә'щевмайи дьминә, wәки әw щарана qәй бежи "бьруск у багәрә„, wәхте ог'ьрме гьран дьл у хирәта wи р'әһ'әтие надьнә wи, ле щара жи әw жь "гӧле назьктьрә„, wәкә дьле хорте бәнги дьнйак дькарә теда щи бьбә.

Һ'әйф, гәләк-гәләк нет у мәрәме шайире к'ӧрд р'уе мьрьна бewә'дәда нивщи ман. Һ'ьсрәта дьле wи әw бу, wәки щмаә'та хwә де аза у сәрбәст бьбинә, мина п'ара wейә ведәре.

Ве бәрәвокеда әw ә'франдьнед нвиск'арьн, ед кӧ әwи пер'а нәгиһанд т'ам у т'омәри бькрана у нәшьркьри бьдита. Сәрәщәма сәрһатийа "Щәмале бәрхван„ шә'дәтие дьдә, wәки әw п'әрч'әки ә'франдьна мәзьнә.

Т'ема ә'франдьнед ве бәрвоке нәсне әвина т'әмьз у анаротийә, нӧхсанкьрьн у п'епәскьрьна һ'әсина дьле мәрийә т'әмьзә дьнйа чуйийә нәһәqда, т'әбийәтә—бь һ'әзар р'әнг-аwаз у дәwләмәндтие хwәва, диһаркьрьна хәйсәте мьләтнейи һәрә qәнщә.

Ә'гите ХОДО.

П'АШЛА Т'ӘБИЙӘТЕДА

Мьн кәрне пәзе хwә бәрдабу нав п'ашла т'әбийәтейә хәмьли, әw хwәр'а ширьн дьч'ерйан, әз жи qасәке һеньжим. Һәw пе һ'әсйам —йәк сурте мьн р'адмусә...

— А, сәбра дьле мьн, тӧ һати?

Мьн т'ьре гӧмана дьле мьн һәвалар'а һатйә чьнина п'ьнщар'е, щур'әки мәщал дитйә, һатйә бал мьн.

Ле чь дит?.. .

Qолое мьни амьн сәр ләпе хwәйә пашьн к'әти, минани мәрийа р'аст ч'ә'ве мьн дьнһер'и.

— Һь, Qоло щан, чь һәйә? —мьн же пьрси. Әwи дела хwә зу-зу һ'әжанд, чәнд щара кьрә з'wтин, змане хwә д рхьст у бәрбь жере ньһер'и.

Мьн жи wе т'анге ньһер'и, дит чәнд сйар дурва бәрбь мә тен.

Әз у Qоло п'ашла т'әбийәтедабун, һьм wәхте ог'ьрме гьран, һьм жи wәхте ләйе.

"Һәй дьнйа, чьqас ә'щебе тә һәнә!... "мьн хwә хwәр'а гот у р'абумә п'йа.

БИРА МЬН ДЬЧУ ӘЗ ХÖЛАМ БУМ

Мьqим бира мьн дьчу, wәки әз хöлам бум у тьштәки мьн т'öнәбу, wәки бе хwәйи у бе хöдан бум.

Жь щаһьле хәлqе т'ö тьшти пашда нәдьмам. Хәлqе әз бир даним т'әне wи чахи, гава хәбатәкә wанә гьран йане т'әмикә фәрз һәбуйа.

Щарәке һәваләки мьни хöлам мьнр'а гот: —тәр'а р'аст бежьм, әз һ'әвсудиа тә дькьм„. — Мьн го: —"һ'әйран, бона чь? Әз к'имә?„ —Әwи гот: —"Wәки әw бәжн у бал, бәдәwийа тә, әw qәwат у һ'öнöре тә е мьн буна, ло нһа зува әз бьбум зә'ве аг'аки...„

Wә'дәки шунда мьн т'әхминкьр, wәки нава qизе гöнде мәда т'әне ч'ә'ве бәдәwәке ль мьнә. Чьqа щара, гава әw р'асти мьн дьһат, мьн т'әхминдькьр, wәки к'әсәрәкә к'ур дьле wеда һеwьрийә, ле хwә зәфтдькә.

Щарәке жи т'әви һәвала, хас у qöмаш хwәкьри, р'асти мьн һат. Әwе хwәст незики мьн бә, ле щие хwәда сәкьни у р'аст ч'ә'ве мьн ньһер'и. Гәләки нәр'әһ'әт бу, тәе бьгота жь тьштәки нәр'ази у мә'дәкьрийә. Ньһер'и, ньһер'и у бь дьләки шкәсти вәбәшьри. Һәма wи чахи һәвале wе авр'у данә мьн у әw бьрьн, чун.

Мьн т'әг'минкьр, wәки һәвале wе әйба хöламтийә мьн данә р'уе мьн.

Ле т'әбийәт зорә, йа хwә дькә.

Мьнр'а дьготьн: "Эваре, гава тö р'уньштьбуйи һ'афа гели, тә бьлуре дьхьст, qиза фьланкәсе п'әйе бьлурлехьстьна тә дьда„. Хwәст бьзанбьм, гәло әw т'әне бьлурлехьстьна мьн һ'ьздькә? Дьqәwьмә сьбе жи әw мьн һ'ьзкә?

К'а к'и сәрәдәрие ль фәне ве дьгйае дькә? У мьн һе зор да бьлуре у к'лама.

Әз мqим һ'әйра wеда бум, ле бира мьн дьчу, wәки әз хöлам бум у тьштәки мьн т'öнәбу, wәки бе хwәйи у бе хöдан бум.

ТИРӘМӘ'Р

Бһаре, гава әм дәрдьк'әтнә зозана, чәнд р'öжа пәз у дәwар долгада һини һәwа сар дькьр, паше дьчунә wәрге һ'имли. Дö р'öжа нәк'ьшанд, бәрф бари, ч'иа у гәли сом кьр. Дьбә һерса тәбийәте р'абубу сәр зозанвана, кö жь wә'дә һьнәки зутьр һатьбун wарга. Ле т'әбиәт жи хәйсәте хwәва ә'йни минани де у баве мәрийа дьлованә, р'астә, щарна һерс дьк'әвә, ле әwләде хwәр'а к'ине нак'шинә.

Пәй ве бәрфер'а иди һәwа хwәш бу.

Мьн бәрхе хwә бәр'дабу нава һешьнайе, әw хwәр'а хwәш дьч'ерйан, мьн жи п'алдайи ль п'ьлтьке ә'wра у ә'змане һешин дьньһер'и, гöһдарийа wитә-wита тәйрәда, хöлә-хöла ава щәw у канийа дькьр.

Фькре хwәва әз пәй wан п'ьлте ә'wра дьчум у мьн т'ьре qәй әw жи бәр'әдайи ль р'уе ә'змин хwәр'а дьч'ерьн.

П'ьлтьке ә'wра щарна һеди-һеди дьгһиштнә һәв, дьбун гольгә у мина бәрх у пәзе, кö гәрм зоре дьдә wан, дьщьвйан у дьк'әтьнә к'öрие. Щарна жи әw жь һәвдö дьqәтйан, минани мә'ра дьреж дьбун, дьк'ьшйан, дьчун, бида дьбун. Щарна бьр' дьбун, тәе бьгота гöр к'әтйә нав.

Щарна р'әнге хԝә дьгöhастьн, нава hәԝеда дьбунә минани кöлие бәрфейә мәзьн, е кö зутьре ԝе жорда бьк'әтана. Щур'е хԝә дьгöhастьн, дьбунә базьрган, hәсп, бьзьн, ми, каләмер, ло чь заньм иди чь...

Тәе бьгота ԛәй әз ль сәр гәмикә әлк'ане, нава бә'редамә у т'әмаша ә'ԝра дькьм. Паше сәр hешнайие дәвәр'у вәдьләзйам у алие бәрха дьнhер'и, е кö кьто-кьто бьбун, хԝәр'а хԝәш дьч'ерйан.

Нышкева ль сәр чәнд гава, р'әх кәвьрәки нә зә'фи мәзьн, нава hешнайеда нәхшәки п'ьр' бәдәԝ бәр ч'ә'ве мьн к'әт. Хԝәст р'абьм, бьньhер'ьм чька чькә, ле фькьрим: "дьбә жь бәр ч'ә'ва öндакьм„, мьн хԝә ә'гләкьр, р'анәбум. Мьн го дьбә п'әр'е тәйрәдәкә бәдәԝбә, к'әтйә, йане т'еле кәԝканйанә, ԛәтәки бәне пышта жьк'әтйә. Ԝан мьталада бум, мьн hәԝ дит әԝ тышт жь щи найә. Ԝан мьталада бум, мьн го ԛәй ба лехьст ԝәлгәр'анд, щур'е нәхше ләԛйа. Мьн го ԛәй ба лехьст ԝәлгәр'анд, щур'е нәхше ләԛйа. Пер'а-пер'а т'әхмин кьр әԝ тирәхԝәва hатә гöhастьне. Пер'а-пер'а т'әхмин кьр әԝ тирәхԝәва hатә гöhастьне. Мьн hәр мә'рә. Әԝ hе зә'ф бьч'ук у гәләк бәдәԝ бу... Мьн hәр мә'рә. Әԝ hе зә'ф бьч'ук у гәләк бәдәԝ бу... Тирәтышт биркьрьбу, ль ԝи тирәмә'ри т'әмашә дькьр. Тирәмә'р щарна дьбу гöлöк, сәре хԝә бльнд дькьр, змане хԝә мә'р щарна дьбу гöлöк, сәре хԝә бльнд дькьр, змане хԝә ль минани т'еләки зрав дәрдьхьст, поч'а хԝә дьh'әжанд, ль минани т'еләки зрав дәрдьхьст. Гьлие мәзьна к'әтнә бикевьр дьалйа, хԝә гәрм дькьр. "Бәлки тирәмә'р ра мьн, ԝәхте ньфьр'и дькьрьн, дьготьн. "Бәлки тирәмә'р ра мьн, ԝәхте ньфьр'и дькьрьн, дьготьн. тәхә!„

hәрнәйсә, бәдәԝийа ԝи тирәмә'ри мьн хԝәш hат. Бь щур'әки фәсал мьн әԝ гьрт. Иди ԝәхта берие незик дьбу. Мьн бәрх т'опи сәр hәв кьрьн, бәре хԝә да зоме. Ле гава дьк'әтә бира мьн, кö әԝ мәзьнбә ԝе мәрйахә, жә'рдадайикә, әз зә'ф

Тирәмә'р дәсте мьда ша дьбум. Ле гава дьк'әтә бира мьн, кö әԝ мәзьнбә ԝе мәрйахә, жә'рдадайикә, әз зә'ф

бәрхԝә к'әтьм, фькьрим: "Нә дьнйа беh'әсаб мәзьнә, hәр кәс жи дькарә ве дьнйа фьрәда бьжи. Хьрави чьр'анә?„

Ԝәкә сәh'әтәке шунда мә бhист, кö әԝ щие мьн бәрх дьч'еранд, мә'р йәки хьстйә. Мәзьна готьн, кö әԝ дьбә hәма хут мака ԝи тирәмә'рибә, кö h'әйфа хԝә жь мәрийа hьлдайә.

Тирәмә'р дәсте мьнда, шашмайи әз щие хԝәда мам, дьфькьрим: "Әз ԝи тирәмә'ри бәрдьм, гәвәркьм, йане ԝә'дәки хԝәйкьм...„

ХӘЗАЛ ԚАРА ХԜӘ ДЬГӘР'ЙА

Сәре Сип'ане — Хәлате мьж у думан бу. Гöр'нна ә'ԝра бу, кö шуре хԝәйи бьруске ч'йа у зьнара дьхьст. Т'әбийәт ԛәй бона нә т'ö тышти сәр т'әва hерс к'әтьбу.

Т'ö р'öh'бәр, ԛул у бәндә ль ԝандәра к'ьвш нәдьбун. Нава ԝе мьж у думанеда hәр т'әне хәзаләк, к'и занә чаԝа ԝи чахи ԝандәра бит'әрбьбу, дьԛәԝьмә жь бәр гöлла неч'ирваннәки, йане жь гöрәки р'әви бу.

Хәзала бьриндар бь к'алин hьлк'ьшйа сәр зьнарәки у жь ԝедәре мина кәвьрәки hатә харе....

ԚИМӘТЕ МЬН

Ԛәдре мьн бал аг'е у ԛиза ԝи лап башԛәбу. Бал аг'е ԛимәте мьн ангори кавьр'әке жи т'öнәбу, ле бу йа ԛиза ԝи, ԛәдре мьн сәр гьшкар'а бу.

Аг'а чьqа щара ра'сти мьн дьhат, дьпьр'си: "Кöр'о, пәзе мә qәт чаwанә? Нәхwәш навда т'öнә?„.

Мьн дьго: "Аг'а, сәре тә мәр'а саг'бә, шькьр!„.

Әwи к'афьри qәт р'ожәке h'але мьн нәпьрси.

Щарна жи аг'а бона нә т'ö тышти ль мьн hерс дьбу, дьгот: "Кöр'о, ван чәнд р'ожа пәз ль бәр ч'ә'ве мьн qолайи те к'ьвше, дьбә гöhдарйа тә кемә? Һаж хwә hәбә, hа!„

Мьн дьгот. "Әз хöлам, сал донздәh мәh шәв у р'ож нава пездамә, т'ö дә'нәки же дур нәк'әтьмә„.

"Ле чаwа бу, wе р'оже hәма дәрбәкер'а дö кавьр'е мьн h'ьшк бун? —әw ль мьн hерс бу.

"Аг'а, —мьн гот, —шькьр хwәде, чәнд сәмәр' пәзе тә hәнә, дә оләщахә, ле чаwа, дьqәwьмә hәма сьве, дури аг'е мьн, qәзнак ль мьн жи бьqәwьмә...„.

Әwи гот: "Ч'ир'ока нәвежә, чь кö тәр'а дьвежьм, гöhдарбә, йане на.„

Ле qиза wи qә мина баве хwә нибу, чьqас мьнр'а хәбәр дьда, мьqим h'әйра мьнда бу. Һ'әтани иро жи гьлие wе бәр гöhе мьнә. Әwе дьгот: "Фьланкәс, иро баранәкә гöр' бари, әз h'әйра тәда бум. Мьн бьhист qачаха h'ьщуми сәр кәрие пез кьрьбун, әз диса h'әйра тәда бум... Готьн ду баранер'а нәwала жерьнда т'офан р'абуйә, әз h'әйра тәда бум... Гава баве мьн ль тә hерс дьбә, ле-лемә бьгрим...„

Әwе мьqим дьзива жь т'ьт'ун у к'аг'ьзе щьг'ара баве хwә дьда мьн. Парие хwәш, чәрәз у тьште дьн жи дани дьда мьн. Ле гава әwе мьнр'а нан дадьгьрт, йане ьлив дьда бәр мьн, qаси п'ара чәнд мәрийа дадьгьрт. Читие

гоште лапи хwәш дькьрә нава хwәрьна мьн у ч'ә'ве хwә мьнр'а дьqöрч'анд, дьхwәст бьгота "чьр'а мьн читйе чамьнр'а дьqöрч'анд, дьхwәст бьгота "чьр'а мьн читйе тәр'а дагьртйә? Тә хwәш h'әлалбә!„ Щарна жи, гаwа тәр'а дагьртйә? Тә хwәш h'әлалбә!„ Щарна жи, гаwа бал мә кәс т'öнәбйа, бь h'ьжмәк'ари мьнр'а дьк'әнйа, бь дәнгәки ширьни назьк дьгот: "Бәләнгаз нәвә, бәрхwә нәк'әвә, мьqати хwә бә...„.

Әре, qимәте мьн бал аг'е у qиза wи лап башqә бу. Бал аг'е qимәте мьн ангори кавьр'әке жи т'öнәбу, ле бу йа qиза wи, qәдре мьн сәр гьшкар'а бу, т'әмамийа мала баве хwәр'а нәдгöhаст.

Р'АМУСАНА ПЕШЬН

Баhар бу. Гöндие мә hазьрйа хwә дьдитьн дәрк'әвнә зозана. Коне хwә дәрхьстьбун дәрва, п'инәдькьрьн, hьнәка жи чит, сьнг у шьрит дьданә сәр hәв.

Мә, зар'а жи бьн коне р'ахьстида хwәр'а дьлист. Öса qәwьми, wәки hәма бьн конәки öсада, бей h'әмди хwә, мьн qиза щинаре мә р'амуса.

Әwе дәнге хwә нәкьр, әз бь кьрьна хwә qöр'ә дьбум.

Жь wе р'оже чәнд сал дәрбаз бун. Р'амусана дьле мьнда вәъарти сал бь сал ширьн дьбу. Әз h'әйра wеда бум. Әw иди бьбу qизәкә к'аwә-к'öбар, әз жи hәми хорт бум.

Р'ожәке жи мьн дит wе щер' ль сәр мьле wе, т'әк у т'әне жь канийе те. Мьн к'ьнще хwә р'асткьрьн, к'öлозе хwә qоткьр, бь гöман бәрбьр'и wе бум. Сәлам дае,

əwe бь дəнгəки ньмз сəлама мьн вəгьрт. Мьн р'амусанəк же хwəст.

Əwe гот: — "Дури мьн һəр'ə!„.

Дине, чь qəwьмийə?— мьн гот, —нə əз диса əw фьланкəсьм? Ə'вда хwəде, чь qəwьмийə? Ле əw р'амусəне мьнə бəре?..

Гот: "Бьлəнгаз, р'амусана чəнд сал бəре бира к'е те? — əwe бехоф ль ч'ə'ве мьн ньһер'и у жь мьн дурк'əт.

Ах, ле əw р'амусанед бəре һе бира мьн нəчубун.

ХƏЙСƏТЕ Ə'ЛИ АГ'Е

Һавин бу, wəхте нандьруне.

Ə'ли аг'а гази чəнд п'алакьр, бьрə мала хwə, wəки wанар'а п'əвк'əта, сьбе һəр'ьн, зəвийа wи бьдрун. Жьна хwəр'а гот һан дайнə бəр wана. П'ала нане хwə дьхwарьн, аг'а жи башqə р'уньʼьтьбу, щьг'арə дьк'шанд у бьн ч'ə'вар'а wана дьньһер'и.

Гава п'ала нане хwə хwəрьн, хьлазкьрьн, р'абун кӧ һəр'ьн, аг'а дӧ мəрийар'а гот, wəки əwана сьбе нəен, е дьне бəсьн. Пəй чуина п'ала жьне жь мере хwə пьр'си:

— Фьлəнкəс, тə чьр'а дӧ мəри пащда дан?

— Тӧ жьни, аqьле тə нагиже, —əwи гот.

— Мəсəлə, чьр'а аqьле мьн нагиже?

— Нанхwəрьна wан дӧ мəрийа чь бу, wəки хəбата дьхwəwана мьнр'а чь бə? Ле ед майин минани гӧра дьхwəрьн. А, wе ӧса жи бьхəбьтьн.

Р'ожəке, wəхте хəбəрдане, Р'ьзго аг'а Ə'ли аг'ера

гот: —ве пашwəхтие мийе тə ль бəр ч'ə'ве мьн qолайи тенə к'ьвше.

Сəр ве готьна Р'ьзго Ə'ли аг'а һəма wе р'оже эваре гази шване хwəйи мале кьр, же пьр'си:

— Кӧр'о, К'əрəм, чоледа тӧ нане хwə пе чь дьхӧйи? Шван щаба wи да, гот: —Əз хӧлам, дə, хwəде чь р'ьсq да, wи жи дьхӧм.

— Əре, фə'мдарийə, — аг'е гот, —ле тӧ qəт хwəр'а пез надоши, шир нахӧйи?

— На, əз хӧлам, т'обəбə, —шван готе.

Чəнд р'ожа шунда аг'е əw ʼьван дəрхьст, дəwса wи жь гӧндəки дьне хwəр'а шванəки майин ани. Жьне жь мере хwə пьрси: — Ə'вде хwəде, тə чьр'а əw шьван дəрхьст, нə əw хəйсəте хwəва бəрхе хwəде бу?

— Һəма бона wи хəйсəти жи мьн əw гӧһаст, фə'мкə, нə кӧ бəрх мийа хwəйдькьн, ле готи ми бəрха хwəйкьн. Мəрие qəдре щане хwə ньзанбə, wе qəдре хəлqе чь бьзанбə? Əw нькарə нава чəнд сəмəр'ə мийада р'оже т'асə шир бьдошə, бьхwə... лəма жи хəлq дьдə р'уйе мьн, wəки мийе мə qолаинə.

Жь wе р'оже эп'ещə wə'дə дəрбаз бу. Шьване т'əзə ль бəр ч'ə'ве аг'е тəһəрəки к'ьвш дьбу. Р'ожəке жи гази wи кьр. Шван һат, бемьнəт бəр wи сəкьни, смеле хwə бада, тəе бьгота qəт т'алаша wи нинə, кӧ аг'а бəр wи сəкьнийə. Ə'ли аг'а гава ч'ə'в шьвен к'əт, хелə wə'дə фькьри, бьн ч'ə'вар'а сери һ'əта ньга wи ньһер'и, паше же пьрси:

— Кӧр'о, ʼьван, əw чь һəwalə? Нава əwqас wə'дəнда тə һе щотə чарьх жи нəмашандйə?... Һ'əйран, сурəте

тә жь е мьн сортьрә, к'ьнще тә жь е мьн т'әмьзтьр, ле тӧ чоле чь п'ешәйи?

Шван р'әһ'әт щаба wи да, гот:

— Чьр'а әз жь к'е кемтьрьм? Бь готьна тә гәрәке чаwа бьм? Әгәр wә'дәда нәхӧм, вәнәхӧм, р'әһ'әт нәбьм, хwәнәкьм, ижа әз чьр'а дьхәбьтьм? Wәки әз qәдре хwә ньзанбьм, т'алаша хәлqейә? Чьр'а әзе һ'әзар сали бьжим?

Р'ожтьра дьн Әли аг'а жьна хwә т'ер к'ӧта. Кәс сӧр'а wана пенәһ'ьсйа, гәло мә'на wе йәке чь бу.

QРАРА ДЬЛЕ МӘ НӘДЬАТӘ СЕРИ

Мәр'а чәтьн ль һәв дьһат, кӧ әз у к'әләш лаwке мьн р'асти һәвдӧ бен.

Бәхте мьни р'әшр'а щаре мә'ник дьк'әтә орт'е, qрара мә нәдһатә сери.

Дәсти дьле хwә мьн ньзанбу сәр чьмә у бәр чьмә. Щарна бира мьн дьчу wә'дәда т'әмие де у баве хwә дьготьн: "Qибьqәдиньм, әwана жи ль мьн һерс дьбун, зе лао, ахьр чь ль тә qәwьмийә?"..

Р'ожа к'ьвшкьри, сьбе һ'әта эваре дәрәнг баран бари, тәе бьгота т'әбиәте жи р'уе хwә мә гӧһастйа.

Щарәке жи лӧк'ьмим, щер'е сәр мьле мьн к'әт, шкәст. Де у баве мьн әва йәка дьданә р'уе мьн.

Щарәкә дьн пәзе хәлqе ль бәр к'әләш лаwке мьн бьгәр'ьн, бьӧнда бьбун, һәвалава чун, пәзе ӧндабуйи дькьрә ньн...

Мьн у К'әләш лаwке мьн мә qрара дьле хwә дькьрә

йәк р'асти һәвдӧ бен у т'ер хәбәрдьн, ле бона wе йәке мә мәщәләк нәдит.

Р'ӘҺ'ӘТБУНА ХӘЗАЛЕ ҺӘЙӘ?

Бәрхванти у чьвантийа хwәда мьн гәлә хәзал дитьнә. Дәрһәqа ә'мре wанада мьqим дьфькьрьм: —гәло ә'мьрда qәт р'әһ'әтбуна хәзала һәйә?

Щарна тә дьдит һьлк'ьшйанә сәр зьнара у хелә wә'дә һәма ӧса хwәр'а wедәре дсәкьнин у чардоре хwә дьньһер'ин. Мәри т'ьре бь wе йәке дьхwәстьн бьзанбьн әwә беqәзийанә ђан на, wәки паше пәйабьн у бехоф бьч'ерьн.

Щарна жи тә дьгот жь wе бьльндайе т'ьр'ане хwә ль неч'ирвана у гӧра дькьн.

Дьqәwьми щарна хәзал һьлдьк'ьшйанә щие ӧсайә бьльнд у бефәсал, wәки мәри зәндәгьрти дьма. Тә дьгот qәй иди т'ӧ щара ькарьн жь wьр пәйабьн. Мәрийа т'ьре әwана дьхwәстьн жь сәре зьнер бьфьр'ьн, һәр'ьн сәр п'ьлтә әwр. Хәзал стӧе хwә дьрежи гәлие к'ур дькьр, дьньһер'и, тәе бьгота һ'әйра ава гели, һешьнайе у кӧлилке wьр бу.

К'и занә, жь тьрса гӧлле неч'ирвана, йане жи гӧра бу, кӧ wана әw бәст у чол, ч'йа у бани, нәwал, кәвьр у кӧч'ьк дьданә бьн п'ие хwә?

Әз һатмә сәр wе фькре, wәки хәзал бона тьрса хwә т'абәти нак'әвә wан у хофа мират' мьqим дьле wанданә, мьqати хwә дьбьн, wәки ньшкева нәвьн р'ьсqе неч'ирвана йане гӧра, пьльнга у шера.

ҺʼƏСАБЕ МЬН

Əw qиза щинаре мə бу. Мале мə кʼип рʼəх һəв бун, тəе бьгота qəй малəк бу. Мə чʼуктийа хwə һəврʼа дəрбазкьр.

Чьрʼа мə чьqас жь дəсте һəв тотьк у шəкьр рʼəвандйə, чьqас пʼорʼе һəв кʼьшандйə, сəрчʼəве һəв һʼəрʼьшандйə, һəв кʼотайə, чʼəвгъртьнок листйə...

Тəе бьгота qəй əw зарʼоти жи тʼəви мə сал бь сал мəзьн бу, бу һӧб у агьр, кʼэтə нава дьл у һʼьнаве мə.

Əм диса щинаре һəв бун, ле щинартийа мə йа бəре нинбу. Жь бəжн-бала we, жь бəдəwийа we дьле хwəда ша дьбум. Дьнйаеда бона мьн жь we бəдəwтьр у qимəттьр тʼӧ тьшт тʼӧнəбу. Мьн хwə һʼəсабдькьр хwəйе we "һəбуна„ пʼьрqимəт у бь wи һʼəсаби жи əз хwəрʼа дьжйам.

Əwe аqьле сəре мьн бьрьбу. Шəв у рʼож бəр чʼəвед мьн нəдьчу. Һʼьсрəт у мьразе мьн əw бу, wəки щинара мьн we зутьре бьбуйа бука мала мə. Ле тӧ wəрə бьнһерʼə хəйсəте де у баве we һатьбу гӧһастьне. Эвара кем дьһатнə мала мə, гава мьн у we һəврʼа хəбəрдьда, бь мəʼна тьштəки зу гази we дькьрьн, дьбьрьн, qəй дьхwəстьн бьготана: "Һʼəйран, тə херə, чи тə qиза мəйə гьһишти кʼəтйə?„ Ле əз бawəр бум, кӧ əw иди йа мьнə...

Рʼожəке жи дйа мьн мьнрʼа гот: "Əз корбьм, баве тə зу мьр, һʼьсрəта зəwаща тə дьле хwəда бьр... Лао, шькьр иди мəзьни, əw жи qиза гьһиштийə„.

Мьн гот: "Дае, тӧ чьрʼа wан гьлийа мьнрʼа дьвежи?

Нə əз we һʼьздькьм, əw жи мьн һʼьздькə? Нə əз дьхwəзьм əw зутьре бьвə бука мала мə?„.

Дйа мьн гот: "Əре, əз бь qӧрба, һʼəйрана кӧрʼе хwə у бука малебьм. Лао, нə əʼдəте дьне һəйə, готи əм һʼəсабе бьднə хwə„.

Мьн гот: "Дае, мьqабьли əʼдəт тʼӧ мьн чь кьрйə?„.

Əwе гот: "Лао, əʼдəте дьне əwə, wəки qəлəнəки гьран лазьмə, хwəзгинйе we гəлəкьн. Тə эв йəк qəт һʼəсаб һьлдайə?

Ах, əз щаһьлəки бехəм бум. Рʼасти жи эв йəк чаwа лазьмбу мьн һʼəсаб һьлнəдабу. Һежа сəр һʼьсə-һʼьса кʼэтьм мəʼна аврʼуе де у баве we бона чьбу.

Пəй готьне дйа мьнрʼа əз кʼэтмə нава мьтале кʼур, хwəда дьшəwьтим, дьле мьн ле-ле бу бьтʼəqйа, иди хwə зəфт нəдкьр. Кəрʼə-кəрʼ жь мал дəркʼэтьм. Мьн бь хwə жи ньзанбу кʼӧда дьчьм. Qəй бежи тʼоз у думане чʼəве мьн гьртьбун. Дьчумə бəрьбь гели.

Ль һʼафа гели рʼуньштьм у дӧшӧрмиш бум. Щара əʼwльн бу, кӧ əз дəрһəqа бəхт у һʼале хwəда дьфькьрим. Мьрьна баве мьн һатə бəр чʼəве мьн, гьрие дйа мьн, щинар, һəwариед һати... Əз wи чахи чʼук бум, мьн ньзан бу чь qəwьми бу. Мəзьна мьнрʼа дьготьн: "Баво рʼазайə, дайи нəкə, һəрʼə дəрва хwəрʼа бьлизə...„ Гава мьн гьрие дйа хwə дьдит, мьн хwə давитə һʼəмеза we, гьрие мьн жи дьһат. Лəзəке чʼунда qиза щинара мəрʼа тʼəвайи мə ширьн-ширьн хwəрʼа дьлист.

Мьн зарʼотийа хwə у йа qиза щинаре мə, һʼале мьн у wейə ироин, һʼьзкьрьна мə, аврʼуе де у баве we, гьлие дйа хwə, кӧ гот: "Əʼдəте дьнейə, лаwо, qəлəнəки гран

2—2272

лазьмә„ у гәлә-гәлә тьштед дьн бир ани... Щара ә'wльн бу, кӧ әз р'уньштьбум у мьн һ'әсаб дьда хwә. Мьн дьле хwәда һ'әму тьшт пива у чапкьр, һьмбәри һәвдӧ кьр, да, стәнд. Ле бона qәлне we р'е нәдьдит. Һ'әсабе мьн нәдһатнә сери, qиза щинаре мә жь дәсте мьн дьфьр'и. Әз we йәкер'а qәт нәдһатмә р'ае. Мьн хwәхwә хwәр'а гот: — Йа, әва чь һ'әсабә, тьште ӧса жи дьqәwьмә?

Qиза щинаре мә ньшкева бәжн у бала хwәва тәе бьгота һат у бәр мьн сәкьни. Әз вәщьньqим, р'абумәр п'ийа, wәки we һ'әмезкьм у гьлие хwә бежьмә we, ле дәwса we гәлие бе бьнийи дәввәкьри пешийа мьн бу. Әз хwә һ'әсйам, wәки р'уньштьмә сәр кәвьрәки, е кӧ ле-ле бу һол буйа нава гели. Жь кевьр у гели зу дурк'әтьм.

Сәре хwә бәржеркьри бәрбь мале дьчум.

КӘВРЕ СӦР'А ДЬЛЕ МӘ

Нава р'ожеда мьн дӧ дә'на кәрие пез дани берие. Хwәйе wана дьһатьн вәдьqәтандьн, дьбьрьн.

Зьнгина бәрӧъ у ә'лба, qалмә- qалма мәрийа, к'алина мийа, мьккина бьзьна бу. Тәе бьгота әwана т'әвна змане һәв фә'мдькьн, һәвр'а хәбәрдьдьн, ль һәв һерс дьбьн. Йане бәр дьле һәвда тен.

Әз жи к'әтьбум тә'лдә, һ'әйр-һ'ьжмәк'ар чуйин-һәтьна we дьньһер'и.

Мьн кәрие пез к'еләка аг'ьле баве wер'а дани берие у дьбьр, ль к'ӧ кәвьрәки мәзьн һәбу.

Әwe тәһәрәки мәщал хwәр'а дьдит, дьһат, к'еләка мьнр'а дәрбаз дьбу, йане мьн әw бь ч'ә'ва дьда сәрwәхткьрьне, wәки р'әх кәвре мәзьн әм р'асти һәв бен.

Wәхте әз бинтәнг дьбум, әw кәвр бәр дьле мьн дьбу минани зиарәтәке.

Пәй дотьна пезр'а фәсал незики кәвьре сӧр'а дьле мә дьбум, тьштәк дадани wьр, дур дьк'әтьм: әwe жи хут wи щур'әги дькьр.

Әwe щарна дәзмаләк, севәк, һӧрмик, йане т'ьт'ун у к'аг'әзе щьг'аре, һәрнәйсә, чь кӧ жь дәсте we бьһата, дьда бәр wи кәвьри, кӧ әз һьлдьм. Мьн жи алне хwәда нәйньк, мори, сәдәф, бәништ, ч'әрәз дадани wьр.

Әw кәвьр мәр'а бьбу бә'сбьр, сьт'ар у qәй бежи бәхт у мьразе мә дьгһиандә һәв у бона мә жь мәриг'а жи амьньтьр бу.

"БӘРХЕ НЕР БОНА К'ЕРЕЙӘ„

Зар'отийа хwәда мьн гәлә щара жь мәзьна дьбьһист, кӧ хәбәрдана хwәда дьготьн: "Бәрхе нер бона к'ерейә„.

Мьн жь нава бәрхе мә хwәр'а бәрхәкә чилә-qәрqаш бьжарт.

Мьн гәлә жь we бәрхе һ'ьздькьр. Дьqәwьми мьн нәдьһишт әw бәрх т'әви бәрхе дьн һәр'ә ч'ере. Де у баве

мьн ль мьн ḣерс дьбун, бәрх дькрьнә нава кәри, әз бәрхwә дьк'әтьм, дьгьрйам.

Пайизе әw бәрх иди бьбу кавьр', баве мьн хwәст т'әви чәнд кавьр'ед мәға дьн бьбра базаре, бьфрота. Мьн нәḣишт, гот нахwәзьм we бьбьн шәржекьн. Баве мьн, дйа мьн у щинаре мә мьн дьк'әнйан.

Щарәке баве мьн мьнр'а гот: "Бәрхе нер бона к'е-реға лао, тö бәрхwә нәк'әвә, кöр'е мьн, нә тö иди шь-кьр мәзьни„.

Мьн we р'оже нан нәхар, де у баве хwәр'а хәбәрнә-да, шәв хәwа мьн нәḣат, сәр гьлие баве хwәда гәләки фькьрим.

Сьбе зу р'абум, чумә алие бәрха хwә, чәнд бәрхе мә т'öнәбун, ле бәрха мьн wьр бу. Дйа мьн әз дитьм, к'әнйа, ḣатә р'уе мьн, го: — "Лаwo, тә ишәв-мьләв бәрхәwа хәб'рдьда, наве бәрха хwә ḣьлдьда.

— Бәрха мьн иди бубу бәран. Р'ожәке жи баве мьн гот, wәки әме ḣәвр'а ḣәр'нә базаре, чәнд кавьр'а бьвьн, бьфрошьн.

Пәй фротанер'а баве мьн пе qимәте wи бәрани мьнр'а хәwнщәләкә öса к'ьр'и, wәки бьра нәдьда бьре.

МӘ'НӘ ЧЬ БУ

Мьн ахинәкә к'ур дьк'ьшанд, ле т'әхминнәдькьр гә-ло мә'нә чь бу.

Баḣар кö вәдьбу, ә'рд дьхәмьли, тәйр у ту жь ба-р'ие дьḣатьн. Мәри у т'әбйәт ḣәвр'а ша дьбун. Ле бина

мьн вәнәдьбу, тәе бьгота әw т'әв бона мьн нибун. Мьн ḣәр ахине к'ур дьк'ьшандьн.

К'ьнще мьн п'инәкьри бун. П'ап'ахе сәре мьн мәри т'ьре жь бәр ләп у дьране гöре мәḣа нисане р'әвандь-бун. Чарьхе мьнә ḣ'ьшкә машиайи тәе бьгота газьне хwә дькрьн, кö дәсте хwә жь wан нак'шиньм.

Ḣәбуна мьн бәр ч'ә'ва бу: кöлаве хьлмәт, гопаләки гәр'ьки, бьлура даринә бәр qайиша мьн у ḣәвана нан.

Жь бәрбанга сьбе ḣ'әта эвара дәрәнг бәр пәзе хәлqе бум. Wәхта пәз хwәр'а дьч'ерайн, әз жи хwәр'а р'удьньштьм сәр кәвьрәки, мьн бьлура хwә ḣьлдьда у пе we баре дьле хwәйи гьран сьвьк дькьр.

Пәз ḣьм дьч'ерйа, ḣьм жи гöḣе хwә дьда мьqаме бьлуре.

Бьлура дарин бона р'әḣ'әтийа дьле мьн ḣ'әму тьшт бу.

ӘЗ У ӘW

Ә'мьрда хорт неч'ирване зәрийанә, ле йа мә öса нибу. Qәй әз неч'ира we бум, ле әw неч'ирван. К'афьра мьн әз кьрьбум неч'ира хwә, ле нә дькöшт, нә жи саг'ә-саг' дьгьрт....

Ḣәр дурва тире ḣ'öба дьле хwә бәри дьле мьн дь-да.

Неч'ирван р'аw-неч'ире хwә дькьн. Неч'ир жь гöл-ла wан йане щи бь щи тенә кöштьне, йан бриндар дь-

бьн неч'ирван бь дьләки ша незики wана дьбьн, һьлдьдьн дьбьн.

Ле неч'ирвана мьн башqә бу. Гава р'асти мьн дьһат, нә незик дьбу, нә жи мьнр'а хәбәр дьда, һәр ль мьн дьньһер'и, ширьн дьк'әнйа, дәрбаз дьбу, дьчу.

Гава әз жь эша дьл һьлдьк'шийам ль сәр зьнарәки р'удьньштьм у бь зәлули дьстьра, әwе һәвалар'а дьгот: "Бәхте wәмә, бьһельн әз бьбһем...„

Бер'әһ'ма мьн бона нәвса дьле мьн бубу зозан, әз жи зозанване wе. Ле т'обәбә, мьн нә нубара wе к'әрәмкьр, нә жи бь һьсрәти сәре хwә дани ль сәр бьльндайа зозана wейә һ'ьжмәк'ар...

Бәле, әз неч'ир бум, әw неч'ирван. К'афьра мьн әз кьрьбум неч'ира хwә. Ле нә дькöшт, нә саг'ә-саг' дьгьрт....

БӘРХА QÖРБАНЕ

Нава р'оже чәнд щара жь һәвала дьqәтйам, дьр'әвимә мале, ләз кәри нан һьлдьда, пашда вәдьгәр'йам.

Р'ожәке жи, гава бьр'чи бум, чумә мале, дйа мьн гошт у нан дани бәр мьн. Һәма сәр п'йа мьн бь иштә хwар.

Мьн дйа хwәр'а гот: "Чь гоштәки тә'мә, мәри т'ьре гоште кара хәзаланә„.

— Бьхwә, әз qöрбана тә у иште тәмә, әw гошт гош-

те бәрха qöрбана тәйә, һ'әвәк бьлакьр, п'ара тә жи һишт.

Гава мьн әв йәка бьһист, тәе бьгота хание мьн ль сәр сәре мьнда т'әп бу, һ'әму тьшт бәр ч'әве мьн р'әш бу, әw гошт у нан жи qәй бунә жәр.

— Мәт'әлмайи щие хwәда мам, гьли нәдьдит дйа хwәр'а бьгота.

Дйа мьн незики мьн бу, әз һ'әмезкьрьм, р'амуса у бәр дьле мьнда һат, ле чь файдә, иди дәрәнг бу.

Мьн әw бәрх жь һ'әму тьшти зәфтьр һьздькьр, нәдһишт т'әви кери бьбрана ч'ерә. Мьн зәнгьләки ч'ук жи стöе wева кьрьбу.

Шәвәке жи хәwнеда мьн дит мака бәрхе жь кәрие пез вәqәтйа, һат, незики мьн бу, сәкьни, к'алйа у qәй бежи минани мәрийа мьнр'а к'ельми: "Фьланкәс, ле тö чьма бәрха мьнр'а иди нализи? Нә әw бона тә бәрхwә дьк'әвә, ле к'а зәнгьле стöе wе?

Һ'әта р'ожа ироьин жи к'алина wе бәрхе у дәнге зәнгьле стöе wе һе ль бәр гöһе мьнә. Мьн т'ьре әз дьр'әвьм, бәрх жи к'әтйә пәй мьн, зәнгьле стöе жи дькә зьнгә-зьнг.

ӘWЕ ПЕ КÖЛИЛКЕ СУРӘТЕ МЬН ХЬСТ

Әwе т'ьме тә'н дьда мьн, wәки әз дьлкәвьрьм, бер'әмьм, у ә'мре хwәда т'ö тьшти һ'ьзнакьм. Мьн чьqас дьхwәст wе бьдмә баwаркьрьне, wәки әз öса ниньм, т'ö тьшт же дәрнадьк'әт.

Əw сəр нета хwə бу, мьн жи щаре мəсəлək дани орт'е, кö бьдмə баwаркьрьне, wəки əз öса ниньм.

Мьн дьготе: "Дине, пəй дотьна пəз, гава бəрх у ми к'алина ширьнва бəрбь һəвдö дьбəзьн, əз һ'ьжмəк'ар дьминьм. Гава щарна һəвдö навиньн, мəри т'ьре бəрх, кар, бьзьн у ми дьгрин у бь гьри һəв дьгəр'ьн. Жь wе йəке əз гəлəки бəр хwə дьк'əвьм.

— Нае к'ъвше, wəки тö йəки öсани, баwарнакьм, — əwе дьгот.

— Эт'име, нə гава зар'о ч'ьвика, кəw у кəвотка дьгрьн йане дькöжьн, һелина wана дьшьһ'ьтиньн, гöне мьн öса wана те, ле-лемə ə'щеба гьран бинмə сəре wан.

— Тö ə'мьрда т'ö тьште бəдəw һ'ьзнаки... — əwе гот.

— Нə гава дəнге к'ъламе дьлъəwат у мьqаме бьлурейə ширьн дьбьһем, ле-лемə хwə бавежмə һ'əмеза дəнгбеж у бьлурван?

— Ле чьма хwə ə'йан наки?

Мьн го: — Дине, тö нə дəнгбежи, нə жи бьлурван.

— Тö ньк'ари, — əwе гот, — мьн фə'мнаки..

— Һəла дəсте хwə бьдə сəр дьле мьн, бьньһер'ə чаwа зу-зу дьк'öтə, мьн т'ьре ве гаве дəwса мьн əw тəр'a хəбəрдьдə.

Əw бьн левава ширьн к'əнйа, кöлилкəк чьнн, пе wе назьк сурəте мьн хьст.

— Эшийа? Бинə р'амусьм, wе дəрбазбə.

— Э, əw чьйə, чь бешинə?

— Ле тə шəwата дьл жи т'əг'мин нəкьр?

— На, мьн т'əг'мин нəкьр.

— Дьл у щəтəра тə т'öнə.

Мьн хwə к'əр'кьр, ле əwе к'əсəрəкə к'ур р'аһишт, ч'ə'вед мьн ньһер'и у ньшкева əз р'амусам. Мьн жь ч'ə'ве хwə баwар нəкьр, эми дəqəке зур бум wе дьньһер'и.

Əw жь кьрьна хwə соро-моро бу. Əз щаһьле нəзан, һəр wе дəме дəрһəqа ширьнайа һ'öбеда пеһ'əсйам. Жь wе р'амусана wейə наринə бьк'ьр, агьр-алав, шəwат у ч'ьрьнайи к'əтə дьле мьн.

Мьн готе: "Əз мəлуле тə зəрийе, ньһа тə фə'мдькьм......

Жь wе р'оже əз дьле хwəда бумə йəки к'уви, һ'öба wе шəв у р'ож р'əһ'əтие надə мьн.

СÖР'А ДЬЛЕ МЬН

Əз тае т'əне бум, зар'окəкə бек'омəк, wəхта де у баве мьн саләкеда, пəй һəвдö чунə р'əһ'мəте. Qəwм—пьсмаме мьнə незик т'öнəбун, wəки хwəнтие ль мьн бькьрана, əз һьлдама бьн сйа хwə, ле диса, чаwа дьвежьн, бира хwəдедабум, щур'əки мəзьн бум.

Йа чəтьн əw бу, wəки бəхте мьнр'а кəси надьхwəст бьвьм бəрхван, йане шьване wан. Дьготьн: "Əw йəки р'ути—тутə, əм мале хwə чаwа бьсперьн wи, зə'ф жи хортəки башə!..

Щарəке мһ'ина Ə'лое гöндие мə öнда бу. Мһ'ина öса т'öнəбу. Чəнд р'ож бу дьгəр'йан—надьгəр'йан, мһ'ин надьдитьн.

Әз жи wан чаха хwәр'а дьчумә щие дур, дьк'әтмә шинава гәлие к'ур. һьлдьк'ьшйамә сәре знара, жь т'уме шинава гәлие к'ур. һьлдьк'ьшйамә сәре знара, жь т'уме ши-

Р'ожәке жи, wәхта бьнәт'ара зомәкер'а дәрбаз дьбум, мьн дит ва мьһ'ина Әло нава чаира qорхкьрида хwәра' ширьн-ширьн дьч'ерә. Мьн чардоре хwә ньһер'и, дит кәс т'ōнә, wәрьсе льнгә wе вәкьр. ле сйар бум у һайде, бәрбь зома мә!

Мьн мһ'ин ани бәр дәре коне Әло да сәкьнандьне. Гōнди һатьн, дора мә бәрәв бун. Пәсне мьн дьдан. Әло һатә р'уе мьн. Щамери дәстә к'ьнщ п'еък'еши мьн кьр.

Әв йәка бу мә'ни, wәки бь алик'арийа Әло гōндийа әз к'ьвш кьрьм шьване гōнд. чумә бәр пәзе wани зайи. Wан к'ьнщада әз бумә хортәки готьга тә. Орт'а мьн, Әло у нәфәре мала wи зә'ф хwәш бу.

Р'оже дō дә'на мьн кәрие пез дани берие. Хәлqе дьһат. пәзе хwә вәдьqәтандьн, дьбьрьн, әз жи щие хwәда дьсәкьним, стōкōра хwә дьхōранд.

Паше дьчум һ'ōлка хwә. Әw жи һ'олка чь? Мьн һәма ōса чәнд кәвьр данибу сәр һәв, бане wе пе чима. qьрш-мьрша авакьрьбу. һьнә хwәли авитьбу сәр, әw жи һ'әсеванки мала мьн бу.

Дә'нәки мьн пәзе Әло дьдот. qиза wи жи пәз дьда берие. Әwе кьрә фәсале. незики мьн бу. гот: "Фьлан. кәс. тō чьма ве ахрие бәништ qә наини?"...

Мьн к'әсә готе: —Э, чи мьн бәништ к'әтйә?

Әwе чарнькале хwә ньһер'и: —Чьр'а? Бәниьт тьштәки башә!...

Мьн же пьрси: —Дьхwәзи әз сьбе тәр'а биньм?

— Әре! — әwе гот, — бәниште дәсте тә һ'ьздькьм...

Әwе әw хәбәр ōса нәрм. ōса ширьн у дәлал готьн, wәки мьн т'ьре к'аре хwә дькә р'амусанәке мьн к'әрәмкә. Wәхта мьн сәре хwә бльнд кьр, тәе бьгота һазьр ва бу. дуз ль ч'ә'ве мьн дьнһер'и.

We лә'зе тәе бьгота тьштәк ньqьти нава дьле мьн. Әw чәнд дәqә бу мьн нькарьбу п'аки пәз бьдота.

— Баш, сәр һәрдō ч'ә'ве мьн, әзе ә'сә тәр'а бәниште биньм, — мьн готе.

Р'ожтьра дьне мьн эп'ещә бәништ ани. дае. Чәнд р'ож к'әтнә орт'е, әwе мьнр'а гот: — "Мьн тәр'а дәзмаләк данйә, а.... бәр кәвьре һани мәзьн...

Әз фәсал незики кевьр бум. дәзмал һьлда, кьрә п'ашла хwә. Жь дәзмала we бинәкә ōса хwәъ дьһат. тәе бьгота бaqәкә гōле һәрә бинхwәш бу. Мьн т'ьре һәма п'ашла мьнда тьштәки әз гәрм дькьрьм. Хwәст һәма we дәме дәзмале дәрхьм. ле бьньһер'ьм, ле тьрсйам хәлqе ньшкева бьвинә.

We р'оже мьн пәзе хwә зу бьрә ч'ерә. Гава жь зоме дурк'әтьм, пьш хwә ньһер'и, дәзмала we жь п'ашьла хwә дәрхьст. вәкьр. р'амуса, ньч'әки we нәхшкьри бу. Мьн т'ер ле ньһер'и. т'ер бинкьр у щарәкә дьн фәсал печ'а. кьрә п'ашла хwә. Жь шабуне дьфьр'йам бәр п'әр'е ә'змин.

We шәве әз п'аки р'анәзам. Qиза Әло бәр ч'ә'ве мьн нәдьчу. Пәй we йәкер'а мьн т'әхминкьр, wәки ә'м-

ре мьнда тьштәк qәwьми, хәйсәте мьн жи щур'әки ħата гöħастьне. На, әз е бәре нибум.

Мьн һәрр'о жер'а бәништ дани. Дә, әw жи щаһьл бу, минани мьн дьлсах у нәзан. Мьн бәништ дьзива дьда wе, әwе жи бь дьләки саг' бәлаħи сәр һәвала дькьр у дьгот, wәки әз жер'а тиньм, әwана жи, һәми, qизе хәлqе бун, чь заньм, дәрһәqа мьн у wеда жер'а чь дьготьн?

Р'оке әwе мьнр'а гот: — Иди бәништа нәйнә, лазьм нинә...

Әз сәр гьлие wе шаш мам, же пьрси:

— Чьма?

— Qәт, һәма öса, — әwе гот.

Мьн ани бира wе: "Нә тә дьгот бәнишге дәсте...„

Әwе иди нәһишт әз готьна хwә т'әмамкьм, готә мьн: "Заньм тöе чь бежи, ле нәйнә, лазьм нинә„ — у леда чу. Әз гәләки бәрхwә к'әтьм, дьфькьрим, гәло чь qәwьмийә, wәки әwе öса гот?

Чәнд р'ожа шунда әз чум, пез бьвмә ч'ере. Се жьне гöнд хwәр'а сәһьнибун, хәбәрдьдан. Әз кö р'әх wанәр'а дәрбаз бум, йәке пьрси: — Чьр'а иди бәништа наини? — Мьн гот: "Нһа wә'де мьн т'öнә„ — Йа дьне гот: "Ле чаwанә, wә'де тә һьнәкар'а һәйә, wанар'а тини?" — у һәрсе һәвр'а к'әнйан... Готьна qиза Ә'ло пер'а-пер'а к'әтә бира мьн, соро-моро бум, щаба wана нәдә, дәрбаз бум, чум.

Пай готьна qиза Ә'ло у хәбәрдана һәрсе жьна жь шәрма р'уе хwә нә әw бу бьчума алие коне Ә'ло у нә әw бу wер'а хәбәрда, һәма öса хwәда дьк'әлйам.

Бәхте мьнр'а дә'не нивро бьзьна Ә'ло к'уви бьбу,

ви али, wи али дьр'әви, мккина wе бу. Qиза Ә'ло жи к'әтьбу пәй, ле пе нькарьбу. Тәе бьгота бьзьне р'öһ'е wер'а дьлист. Гава мьн хwәст али wе бькьм, әwе бь дәнгәки бьльнд у сәрт гот: — Лазьм нинә! Тö щәфе нәк'шинә...

Сәр гьлие wе әз зур бум, мам. Әw һат, к'еләка мьнр'а дәрбазбә, бәшьри у зу-зука бь дәнгәки ньмз готә мьн: "Мьн щотә горә тәр'а данйә бьн wи кәвьри„. Әз ша бум, wәки әwе мьнр'а хәбәрда, мьн хwә шашкьр у мәщала хwә нәдит qә на гьлики жер'а бежьм.

Мьн әw горә һьлда, ле п'е нәдькьр, бь һ'ьзкьрьн хwәй дькьр. Дәзмал у горе дабунә мьн, мьнр'а һежайи мале дьне бун. Мьн һәр эвар дәзмал р'адьмуса, әw горә жи дьда бәр дьле хwә.

Һәр щар, гава мьн пәз дани берие, иди нәдьчумә һ'олка хwә, сәр кәвьрәки р'удьныштьм.

Хели wә'дә мәщал нәдк'әте мә һәвр'а хәбәрда. Мьн т'ьре хәлqе wедәре т'әмам ль мә дьньһер'ьн, дәрһәqа дәзмал у гора жи пеһ'әсйанә.

Щарәке, wәхта әw р'әх мьнр'а дәрбаз дьбу, бь к'ән готә мьн: — "Дьбә дьле тә wан горада т'öнә, ләма жи п'енаки?„.

Мьн готә wе: — Тö чь дьвежи, әw чь гьлийә?

Әwе пьрси: — Ле чьма п'енаки?

— Qәт, — мьн готе, — һәма öса...

— Әз заньм тö чь дьфькри, ле кәс ньзанә, мьн дьзика тәр'а чекьрйә, әзе щотәки дьне жи чекьм, — әwе гот у бь дьләки ша р'әви пәй пәзе мала баве хwә.

Нава wе мəhеда тəе бьгота п'əр' у баске мьн шин бьбун, qəй дьнйа т'əмам йа мьн бу. Мьн хwəхwə жи т'əхминдькьр, кӧ мьqаме бьлура мьн жи hатьнə гӧhастьне. Жь h'əйра wе мьн h'ьсрəта дьле хwə спартə бьлуре у к'ьлама. Мьн т'ьре əwе дəзмал hьлдайə, к'əтйə р'əqасе, ч'əпла дьh'əжинə, əз жи жер'а бьлуре дьхьм, Щарна мьн həw дьньhер'и кəрие пəзе мьн бəр'əдайи чунə — гьhиштьнə həйло к'ӧ....

Мьн хwəхwə хwəр'а дьгот: — "На, фьлaнкəс, тӧ жи к'əти щерга мəрийа, дьнеда бона тə жи йəк həйə, wəки бой тə сəре хwə дешинə, тӧ т'əне нини. Wəки бaво у ьна мьн саг'буна, wе чьqаси ша буна.

Мьн гəлəки дьхwəст wер'а п'ешк'ешəке бьк'ьр'ьм, ле пе чь, жь к'едəре у бь дəсти к'е, wəки кəс пе нəh'əсə?

Жь Щьмое həвале хwə мьн манатəк се абаси дəйн кьр. Мьн се р'ожа сəр həвдӧ, сьбе h'əта дə'не нивро, кəрие пез ль дора р'йа бəрбь зозанед дьн дьч'еранд, wəки р'асти чəрчики бем. Р'ожа сьсйа чəрчи р'асти мьн hат, е кӧ баре qант'ьр'əки hурмуре фротане дьбьрə зозане жорьн. Мьн пе wан п'əра нəйнькəкə ч'укə бəдəw у дӧ qəт мьрщанед hурə сор к'ьр'ин.

Пəзе нивро ани берие, ле əw к'ьвш нəдьбу. Гəлəки бəрхwə к'əтьм, ле чь бькра? Сəр кəвьрəки р'уньштьм у к'əтмə нава мьтала. Əw к'ьвш нəдьбу.

Бəрəваре, wəхте мьн əw дит, дьле хwəда гəлəки

ша бум. Мьн нəйньк у мьрщан бьрьн данин бəр wи кəвре мəйи к'ьвшкьри.

Мьн дит wа те у бона р'асти wе бем, мьн зу-зу али к'ӧлфəтəкə щинар кьр, пəзе wе вəqəтанд, бьрə бəр коне wана у wəхта жь wьр вəгəр'йам, р'асти wе hатьм.

Мьн сəлам дае, əwе сəлама мьн вəгьрт, к'əнйа у пьрскьр: — "Qə чаwани?„ — "Бəр р'əh'ма хwəде!„ — мьн готе у же пьрси: — "Ле к'еф-h'але тə чьнə?„ — Əwе бь щур'əки зəлул ч'ə'ве мьн ньhер'и у гот: — "Əз башьм тӧ башби!..„ Мəри незики мə дьбун, мəщал т'ӧнəбу мə дьреж хəбəрда, мьн анщах жер'а гот: — "Мьн тəр'а тьшт данйə бьн wи кəвьри. — "Баш, əзе hьлдьм..„ — əwе щаба мьн да у əм жь həвдӧ qəтйан.

* *
*

Əw дӧ мəh бу, wəки əз у əw ӧса h'əйра həвда бун. Р'убаре дьне хенщи wе иди т'ӧ тьшт нəдhатə бəр ч'ə'ве мьн. Мьн т'əг'минкьр əw жи бона мьн дьфькьрə. Ле тӧ wəрə бьньhер'ə, нава wи wə'дəйида, нə мьн wер'а готьбу əз тə h'ьздькьм, нə жи wе.

Ахьр мьне чаwа wер'а бьгота "Əз тə h'ьздькьм?„ Чи мьн həбу? Əз бум, шьвдара дəсте мьн у дəстə к'ьнще кӧ баве wе п'ешк'еши мьн кьрьбу. Ижа готьна мьн кери чəнд капека дьhат? Дə, баве wе, мəрийе wе у хəлqе нəгота: "Ло бəлəнгазо, тə сəре хwə зəф хwəйкьрйə, wəки qиза h'ьздьки? Тӧе qəлне wе жь к'ӧ бини? Чьр'а бадьлhəwа намуса мəр'а дьлизи?„ Ло чь заньм иди wе чь бьготана.

Зьмане мьн мьнр'а тьштəки баъqə дьгот, ле дьле

мьн тьштәки башqә. Бу йа дьл, әw алие qиза Ә'ло бу, минани һәспәки бе гәм у зин хwә давитә чола, гәли у кәндала у т'әне һ'әйра wеда бу, т'ö р'әһ'әти нәдьда мьн. Ле бу йа змане мьн, дьгот: — "Баш, ле аг'ьрйа wе йаке wе чаwабә? Тöе сәре хwә к'нжан кәвьрихи? Һ'ьзкьрьна тә һ'әта к'әнге wе бьк'шинә. Тöе дәрде хwә к'е-р'а бежи? К'а дьр'лька тә һәйә, wәки бькарьби qиза хwәйки? К'а де у баве wе qиза хwә бьднә тә?„. Әз к'әтьбум нава зöлма гьран. Мьн хwәхwә жь кьрьна хwә шәрм дькьр.

Р'ожәке әw чәрчие кö мьн же нәйньк у мьрщан к'ьр'ибу, чоле р'асти мьн һат. Qант'ьр'а хwә сйар бьбу, жь зоме жорьн к'әсә дьһат. Һат, незики мьн бу, к'ефхwәш у бь дәнгәки бьльнд гот: — "Бәрәк'әтбә, хорто!„ — "Сәр ч'ә'вар'а һати, к'ьрив!„. —мьн щаба wи да. "— Хорте дәлал,—әwи гот, —пәзәкә к'ок бьдә к'ьриве хwә, к'ьриве тә дьлк'әтйа тәр'а шә'ре хасә р'ишн бинә„.

Мьн готе: "Пәзе хәлqенә, бьла бьминә паизе, һ'әта һәqе хwә дьстиньм„.

"— Э, — го, — р'асти жи щаһьли. Малавао, кәрие пез бәр тәйә, ле тö дьсәкьни һ'әта паизе. Ло дьqәwьмә һ'әта wи чахи дьле доста тә жь тә сарбә. Лазьмә дьле wе бьк'ьр'и, һ'öба wе сар нәки... Һь? Пәзәкә к'ок бьдә мьн, к'ьриве тә һ'әвтеке шунда дьлк'әтйа тәр'а шәр'е öса бинә, wәки дәве qиз у букед зома wә вәкьри бьминә, йәне на бь нәйньк у мьрщане тә к'ьр'инә, шöхöл нае сери„.

Мьн го: — "Пәзе хәлqенә, әз чаwа бьдьм? Әw сәр готна мьн к'әнйа у гот: — "Щаһьли, чьр'а пәзе хәлqе

гöр нахwöн, öнда набьн, хәлq надьзә? Дә бона мьн жи гошт гоштә, чь гоште пәза тә, чь гоште пәза хәлqе... Һь?„ На, — мьн готе, — һ'әта ньһа мьн һе т'ö пәз öнда нәкьрйә... бьла бьминә һ'әта паизе„.

Баwарийа тә һәбә, әз ве сöр'а дьле хwәйи щаһьл һ'әта иро мина знарәте хwәйдькьм.

ХӘМА Ә'ВДАЛ АГ'Е

Ә'вдал аг'е әлбашие зоме р'ожәке, мина һәр щара, гәләки жь хwә р'ази хöлам у хьзмәтк'арава сйари жь дә'wате вәдьгәр'йа зома хwә. Дә'wатеда әwи п'әре бистпенщ манате шабаш дабу дәфчи у зöр'нәчийа. Әw һе нәгһиштьбу мала хwә, ле бә'са wи бәри һатьна wи иди нава зомеда бәла бубу.

Дә'wатеда т'опан у п'еъзк'еше wи жь һ'әмушка бьльндтьр у qимәтли бун. Ищар жи хwәр'а навәки мәзьн qазанщкьр. Чәнд щара сальхийа wи вәхwарьн, п'әйе wи дан. Т'әв ль бәр wи т'әмәнә дьбун, бәрда р'адьбун, пә'рие бьжарә дадании бәр, һәр йәки һьндава хwәда дьщә'данд хьзмәтәки жер'а бькә, дьготьн: — "Ә'вдал аг'а, әз хöлам, нә тә тьшт нәхwар? Бемә'нә, щие тә бефәсалә. Һöрмәт у к'әмала тә дә'wат хәмьландйә, wәй тö сәр һәрдö ч'ә'ве мә һати!„

Ле чьqас qиз, бук у жьнед щаһьлә бәдәw бь һ'әзар дьли әw дьһ'әбандьн... Нә әw һьм дәwләти бу, һьм жи щаһьл у бәдәw бу.

Гава жь дә'wате һатә мале, чәнд пьрс у т'әми дане

3—2272

хöлам у нәфәре мале. Ав анин, лынге wи шуштын, паше гьшк жь кон дәрк'әтьн, чунә дәрва, wәки аг'а пәй дә'wате хwәр'а р'әh'әтбә.

Wәхте р'әh'әтбуне аг'а к'әтә нава мьталед к'ур. Чьqас чу, әwqаси нава фькрада ньqо бу, h'ә-зар у ђәк тьшт фькра wир'а дәрбаз дьбун. Зоре да щьг'аре у фькр-щьг'аре у т'ьзбийа. Тöе бежи qәй дуе щьг'аре у фькр-мьтале wи т'әви hәвдö бьбунә ә'wрәки р'әш, ль сәр нә-фәса wи сәкьни бун у нәдьһиштьн бина хwә бьк'шина.

Чьqас чу, аг'а әwqаси нәр'әh'әт бу, бәрхwә к'әт. Әw hе тö щара нәк'әтьбу h'аләки öса, тәе бьгота нә әw Ә'вдал аг'а бу.

Аг'а нава wан мьталада бу, гава Мәщит аг'е hәва-ле wи к'әтә höндöр'.

— Ә'вдьлә, h'ъйари, р'ожхера тә! — әwи got.

— Wәй тö сәр ч'ә'вар'а hаţи! — Ә'вдал аг'а щаба hәвале хwә да. — Кöр'о, ле-ле бум бьт'әqйама!

Мәщит аг'а сәр готьна wи к'әнийа:

— Малавао, дә тә жи дә'wатеда шәлал бьхwәра, иште хwә зәфтьра.

— Щаньм, хwәрьн-вәхwәрьна чь? Wәллә, сәре бьре хwәкьм, тö нәһатайи, әзе бьт'әqйама.

Мәщит аг'а дит р'асти жи hәвале wи бона тьштәки бәр хwә к'әтйә, пьрси:

— Ә'вдьлә, дьбә бек'ефи?

— На хер, к'әлле тә саг'бә!

— Дьбә дә'wатеда йәкә дьне жи дьле тә hьнгавт? Ә'вдьле hәрр'о нини. Мьнр'а р'астие бежә, wә-ки тьште öса hәйә, әw шöхöле бьре тәйә...

— На, ло!

— Ле мә'нә чьйә?

— Мәщит, бәндә hәнә, wәки хәмәкә wана т'ö-нәбә?

— Ло кәр'бә малавао, хwәде хәма нәдә тә!

— На, на, Мәщит, wәллә-бьллә, хәма öса т'öнә.

— h'әйран, ахьр чьqаси әз тә насдькьм, хәйсәте тә заньм, әз т'ö мә'нәйи навиньм. Ле тö чьр'а бәр хwә дь-к'әви,

— Әз жи hәма хут сәр wе йәке дьфькьрим, ле тö wәрә бьнhер'ә мьн т'ö сәрәдәри же дәрнәхьст, Ә'вдал аг'а got.

— Мәсәлә.

— Э, чь бежьм?

— Дә wәки öсанә, әзе чәнд пьрса бьдмә тә, тö щаба wан бьдә.

— К'әрәмкә!

— Арьш-верьша тә чаwа дьчә?

— Qаси хwәстьна дьле херхаза.

— Қәрие пез у нахьра h'әйwанәт?

— Мәh бь мәh зедә дьбә.

— Хöлам, шьван-гаване тә хәбатеда чаwаньн?

— Дәве wана чь, т'әв бьн qамчие мьнданьн.

— Бемә'нә орт'а тә у жьнед тә чаwанә?

— Qаси мәhед зәwащеђә ә'wльн.

— h'әйран, wәллә сәрwәхт навьм. Шькьр hәбуна тә, чаwа дьвежьн бәри нава бә'реди, бә'ре бьч'ькә, на-насдькьн, hәбуна тә hәђә, иди мә'на хәма тә wе чьбә? не тә жи бәлайи нава т'әмамийа ә'ширәте буйә, т'әв тә

— А, р'асти жи бьре мьни. Əз һəма хут we хəмедамə, дьфькърьм, əгəр, хwəде нəкə, р'ожəке əw һəбун у наве мьн т'öпəбьн, wa готи, wəки һ'але мьни иро минани һ'але сьбе нинбə, ле wи чахи we чаwабə?

Р'ЬЗГО У БƏРХА WИ

Бьһар мина меванəкə ə'зиз хəмла хwəва т'əзə һатьбу нава гöнд. Ч'йае Чарсалə р'ож бь р'ож р'əнге хwə дьгöһаст, qəй бишмерте т'əзə жь һешьнайе хwəдькър.

Тəйр у тəйрəдə жь бə'рие дьһатьн. Гöнди сьбе һ'əтани эвара дəрəнг нəдьхwəстьн һəр'нə мал.

Р'ьзгое нə'с к'ьвш кьрьн бəрхване чəнд мала. Жь шабуне льнге wи əрд нəдьгърт. Һ'əвтеки шунда əwи кəрие бəрха иди дьбьрə ч'ере. Р'ьзго фиqəк хwəр'а дəстхьстьбу, жь нава кери бəрхькəкə р'ьндьк хwəр'а бьжартьбу, зəнгьлəки ч'уч'ьк стöе wева дардакърьбу. Мьqим дəнге зьнгə-зьнга зəнгьл дьһат бьһистьне. Р'оже чəнд щара бəрхване пьспор һəма öса, бона һ'əwаса хwə, сəрч'ə'ве бəрхьке пе ава канйе дьшушт, ль сəр бəрхьке һерс дьбу, р'адьмуса, бəрх һ'əмездькър, к'ьшмиъ, йане тьште башqə дьдае. Гава дурва наве бəрхе һьлдьда, бəрх жь кери вəдьqəтйа у бь к'алинəкə ширьн бəрбь wи дьр'əвйа.

Бəрхван ль сəр бəрхьке у фиqе öса бəнги бьбу, öса ша дьбу, тəе бьгота qəй п'адше ч'йа у бəрхайə.

Бəрх у фиq сəбра дьле щаһьл бун.

Һ'ЬСРƏТ

Хwəзла мьн we р'оже, гава тö мала мəда би, əм бемьнəт һəвр'а т'ер хəбəрдьн, əз тəр'а бежьм "Леле! тö мьнр'а бежи "Лоло!„

Wə'дəки əз qəй т'əркəсəрəти дьне бьбум, р'е у мəщəла дьгəр'йам, гəло чаwа тəр'а хəбəрдьм.

Хwəзла мьн we р'оже, əм хwəр'а р'уньштана нава кöлилка, мьн сəре хwə данйа сəр чоке тə, тö р'ишие ъə'ре к'олозе мьнр'а мьжулбу'ай, əз—гöлие тəйə мина тирəмəрр'а....

Ах, гəло əва дьнйа бона мə чьма öса бер'əһ'мə, к'афьр у тəнгə?...

Һ'öба мə мина ч'ьвикəке хwə дьле мəда тəландʼə, qəй һивиейə р'əһ'м бьк'əвə дьле баве тə у qаwм-пьсмама.

Тö р'ож бь р'ож бəдəw дьби, чьqас бəдəw дьби, əз əwqаси хофе дьк'шиньм.

Гəло əзе ль бəр ч'ə'ве хwə бьвиньм, чаwа бука мала бавê мьн пəзе мə дьдə бери?

Хwəзьла мьн we р'оже, мала мəда, гава де у баве мьн тьштəки жь тə пьрсьн, тö wанар'а буктие бьки, əз жи бьбьм "дилбəнде„ wə.

Хwəзла мьн we р'оже, гава тö мала мəда би, əм бемьнəт һəвр'а т'ер хəбəрдьн, əз тəр'а бежьм "Леле!„ тö жи мьнр'а бежи "Лоло!„

ДӦ Р'ЕЧ'

Жь гӧнд дур, щики т'ә'лда кәвьрәки мәзьн һәбу. Дӧ р'еч'е зьрав-зьрав дьбьрьн бәрбь wи. Әw кәвьр бона һ'ӧба дьле мьни нәсәqьр'и qәй һәвале амьн бу, ч'ар у ст'ар. Әз у әw р'әх wи кәвьри р'асти һәвдӧ дьһатьн. Һәрке we р'оже әм гәрә р'асти һәв бьһатана, мьн п'ежгир сәре xwә гьредьда. Нишана we жи, гава we бһата, гәрә дере xwәйи сор xwәкьра, ле we к'ижан дә'ни бьһата, ъә'ра сьпи, ɉане йа гәвәз дьда сәре xwә. Йа сьпи р'азибуна мьн бу, йа гәвәз жи нишана бәризваре. Мьн шә'ра wейә гәвәз гәлә һ'ьздькьр.

Әм бәр wи кәвьри аqаси р'асти һәв һатьбун, кӧ дӧ т'ангава р'еч' вәбьбун, йәк йа чуйин-һатьна we, йәк жи йа мьн. Wан һәрдӧ р'еч'а дьле мә кьрьбун йәк. Һәми кәвьр жи бьбу сӧр' у шә'де әвинтийа мә.

Щарәке жи әwе дере xwәйи сор xwәкьрьбу, ле шә'р'әкә дьн сәре xwә гьредабу. Әз мәт'ал мам. Р'азишуна we һәбу, ле дә'не һатьна we к'ьвш нинбу. We р'обуна we һәбу, ле дә'не һатьна we к'ьвш нинбу. We р'оже, һ'әта шәва дәрәнг һивйа we мам, нәһат. Р'ожтьра дьн жи дисa ӧса. Әw чәнд р'оже мьн бун, мьн п'ежгир сәре xwә гьредьда, жь сәрики гӧнд дьчумә сәре дьне. Әwе жи мьqим дере сор xwәдькьр у шә'р'әкә дьн гьредьда... Xwәстьна we һәбу, ле мәщал нәдьдит.

Пәй чәнд р'ожа әwе дерәки т'әзә xwәкьр. Әw нишан кьрьбун.

Бона xwәйкьрьна р'еч'а дьле мә, р'оже чәнд щара

wан р'еч'ар'а дьчум-дьһатьм, кӧ әw р'еч' п'әзмиш нәбуна, нә р'әх wи кәвьри һәрдӧ р'еч' дьбунә р'еч'әк дьбунә дьләк.

ЛИСТОКЕ МЬН

Бона мьн биранинед зар'отие у листокед мьн гәләки ъьирьньн. Һ'әта ньһа жи әw һәрдӧ тьшт минани хәwнәкә ширьнә бьһӧри һе бира мьнданьн.

Листокед мьн гәләк бун у щур'ә-щур'ә, әw бь дәсте мәрийа нәһатьбун чекьрьне.

Т'ьре жь р'ожа ә'wльн, гава әз бей к'омәкдарийа кәсәки, бь гавед xwәйи ә'wльн жь мале дәрк'әтьм у ава һәшнайа к'еләка диwаре мала мә р'уньштьм, әw мьжули һивйа мьн бун. Т'әбиййәтә де п'еъ'к'ешәкә лайиq әwләде xwәр'а һазьркьрьбу.

Һәр сьбә тайр у тәйрәдә, мьмьник, кани у кӧлилк, һәвалед мьнә нә'с— кар у бәрxьк, бь мьжин у к'алина xwәва әз жь xәwе р'адькьрьм, сьбәxери дьдан, гази мьн дькьрьн.

Мьн кар у бәрx дьданә пешийа xwә у дьчумә мәйдана т'әбиййәте. Фиqа xwә дәрдьxьст, дьда сәр лева, листька мьн т'әбиййәтер'а дәстпедьбу.

Қәвтока бь qәбә-qьб дадании сәр кәвьра у qәлишоке зьнара, дьqәwьми к'еwришкәк сәр ләпе xwәйә пашьн р'уньшт, гӧһе xwә дьбәльqандьн, мьн дьньһер'и, паъе фьрqас дькьр, дьбәзи. Мьн дьда пәй, кӧ бьгрьм, бина мьн дьле мьнр'а льһәвнәдьһат, әз дьwәстийам,

ч'ъкйа, дьсəкьним, ле к'еwришк qəй дьк'этə к'ьр'е мьн, гöhе жь мьн эп'ещə дур дьсəкьни, бəре хwə дьда мьн, хwə дьбальqанд, ль мьн дьньhер'и, qəй qəрфе хwə ль мьн дьк'ьр, дьгот: "hь, тə əз нагьртьм, т'əслим!„

Тəйре симьр' həweда мина коне вəгьрти жь шабуне баске хwə həвдьхьстьн, дькьрьнə wитə-wит, жере дьньhер'ин, hьлдьк'ьшйан, дадьк'ьшйан, тəе бьгота qəй щаhьлед əвиндар тə'лдада дьгəр'йан.

Пьлтьке ə'wpe qəрqаш-qəрqаш минани кар у бəрха, qəй ль р'уе ə'змин нə'си дькьрьн. Ле ə'wpe мəзьнмаке wана, гьмина хwəва гази wан дькьрьн, əw нəрм дьк'ьшйан, дьчун т'əви wана дьбун.

Щарна, тəе бьгота, бона нə'сийа мə ə'wpa хwə дьщьвандьнə həв, дьбун h'əзар-h'əзар к'оне р'əш у р'уе ə'змин т'əмам дьгьртьн, дьбун т'ор'əкə мəзьнə бей сəробьн, ъуре хwəйи бьрусква дьк'əтə нава мə, əм бьр' дькьрьн у бəри мə дьдан. Мə анщах сəре хwə хьлас дькьр у həр йəки жь мə щикида тə'лдə дьбу.

Бу йа кани у щəwа, жь баране ава wана hе зедə дьбу, дəнге хöлə-хöл у хöшина wана гöмр'əh' дьhатə бьhистьне, qəй бе ль мə дьк'əнйан, дьготьн: —hу, тьрсонəкнə чаwаньн!

Дьqəwьми ə'wpa wəкə чəнд р'ожа нəдьhиштьн мə п'аки ч'əвед хwə вəкьра, ле гава ə'wpa баре хwəйə баран у тəйроке вала дькьрьн, hерса wана дадани, hьлдьк'ьшйан—дьчун, мьна дьбун, диса к'еф нəдьгhиштə к'ефа мə.

Каре нə'с hьлдьк'ьшйанə сəр знаре бьльнд у кəвьре мəзьн, кöлилк дьчърпандьн, дəве хwəда дьгьртьн у qəй qəрфе хwə ль бəрха дькьрьн, дьхwəстьн бежьн: "hун ньк арьн минани мə hьлк'ьшьнə вьр, hун тьрсонəкьн„.

Мьнмьникед р'əнг-р'əнги нава həweда дьфьр'йан, дадани сəр кöлилка у hешьнайе, дора канийе р'ез дьбун.

К'езьке фьстоqə дьк'əтнə нава п'əсарийа, жь хwə мəзьнтьр т'оп чедькьрьн, гьлол дькьрьн, дьбьрьн, гəлə щара хwəхwə жи дьк'əтьн гьлол дьбун, ле хwə р'аст дькьрьн, диса дьк'əтнə пəй т'опед хwə.

Бае нəрм бь хəмхöри кöлик дьh'əжандьн, бь наздар əм р'адьмусан.

Р'ое жорда ль мə дьк'əнйа. Щарна деме хwə пе п'ьлтьке ə'wpa вəдьшарт, qəй т'əви мə ч'ə'вгьртьнок дьлист. Щарна жи жь к'əне we барана hурə назьк дьбари, р'удьньшт сəр кöлилка, hеънайе у кəвьра, дьбу гöлав у минани дöр'е п'ьр'qимəт дьбьрьqи.

К'əскəсоре минани qəйт'анəкə мəзьнə нəхшкьри ль синге ə'змин говəк дьда, дьбу п'ьрəкə бьльнд, бьльнд.

Əз бь хwə жи hьлдьк'шйамə сəр кəвьрəки мəзьн, йəне т'опкəки, шьвька хwə минани шурəки дəсте хwəда бьльнд дьгьрт у бь дəнгəки зиз листокед хwəр'а qöр'ə хəбəрдьда, h'öкöм дькьр, щарна hерс дьбум...

Əw дəнгана у qар'ə-qар'а мəйə нəзəфткьри т'əви həв дьбун, дьбун сазбəндикə т'омəри, йəкдəнги, дьчу бəрбь дьнйаед дурə нəнас, кö weдəре щие р'аh'əтийа хwəйə h'əта-h'əтайе бьвинə...

Əw листок нhа жи həнə у мьн т'ьре hе гази мьн дькьн. Ле h'əйф, wəки ньк арьм həр'мə бал wана, чьм-

ки мьн ӧнда кьрйә зар'отийа xwәйә бьһӧри. Бона р'ә-
һ'әтийа дьле мьн жь wана т'әне биранине к'урә һ'ьс-
рәт манә, ед кӧ һе тенә ль бәр ч'ә'вед мьн, гәрмайе у
ә'мьр дьдьн.

Ч'ЬВИК

Зар'отийа xwә нахазьм бинимнә бир, чьмки әw гәлә
зәлули бу: шәр' бу, р'әв бу, хәлайи у п'арс бу.

Щаһьлти жи жь зар'отийа мьн qәнщтьр нинбу.

Дә, чьqас нәбә, зар'отийа мьн һәбуйә, жь wе әзе
к'ӧда бьр'әвьм? На, мьн жи "зар'оти„ дитйә.

Жь сәрһатийа ә'мьре зар'отийа мьн гәлә-гәлә тьшт
минани хәwне шәва жь бира мьн чунә.

Ле qәwьмандьнәкә жь ә'мре зар'отийа мьн т'ӧща-
ра жь бира мьн начә у гәлә щара бәр ч'ә'вед мьн дь-
сәкьнә.

Щарана әз фькра хwәда дәмәке бь wи ә'мьри дь-
жим, ле һ'әйф, т'әне дәмәке..

Бьһар бу, зозанада әз бәрхван бум, нивро, кәвка-
ни дәсте мьнда, әз сәкьним у дьхwәст сйа бәжна xwә
бь гава бьпивйа, бьзанбйа, гәло wә'де берийе чьqас
майә?

Һе эп'ещә wә'дә мабу.

Мьн диса дәстпекьр сәмта дәрпа хьстьна кәвкани-
йа xwә бьщер'биньм.

Пе кәвканийе мьн әwqас бәр'әдай кәвьр авитә ви
али-wи али, wәки иди мьле мьн дешйан, ле ньзаньм ч'ь-
ма, диса дәст жь wе листьке нәдьк'ьшанд.

Бәрх ч'ерә-ч'ерә эп'ещә жь мьн дур к'әтьбун. Қәв-
кани дәсте мьнда бь ләз чумә пәй бәрха. Ньшкева мьн
дәнге ч'ьвә-ч'ьве бьһист. Мьн алийе wи дәнги
ньһер'и, дит, wе ч'ьвикәк сәкьнийә сәр кевьр, ле дора
кевьр чәнд ч'ьвикед дьне.

Мьн т'әг'минкьр, wәки ч'ьвика сәр кевьр мака е
дьне бу. Мьн нишана wе гьрт. Қәвканийа xwә нава һә-
wеда бьр —ани, льнге xwәйи р'асте бльндкьр у кәвьр
мина гӧлләке фьтьланд бәрбь ч'ьвике...

Ч'ьвике баске xwә бльнд кьр, кӧ бьфьр'ә, һәма wе
дәме кәвьр баске wе к'әт. Ч'ьвик жь щийе xwә һ'әвәки
qьлоз бу, ле ньқарьбу бьфьр'йа у жь сәр кевьр к'әтә ә'р-
де.

Мьн әв йәк дит, чьqас qәwат мьнда һәбу, бәзйам
бәрбь ч'ьвике.

Ч'ьвикед дьне wе дәре к'ьвш нәдьбун. Ле ч'ьвика
баск лешкәсти зу-зу дьчу, xwә бьгһинә е дьне.

Әз бь дьләки ша, жь кьрьна xwә гәлә р'ази, нә-
фәсбьр'и к'әтмә пәй неч'ира xwә у мьн әw гьрт.

Мьн ч'ьвик һьлда, гьртә дәсте xwә у wә'дәки дь-
реж ле дьньһер'и. Жь баске wе хун дьһат, дьлкьнге wе
зу-зу дьк'ӧта, дьр'ьщьфи, ч'ә'вкьнге xwә һеди дьгьрт у
вәдькьр. Стуйе wе сьст бубу. Сәр ве йәке зә'ф бәр xwә
к'әтьм, бона кьрьна xwә гәлә-гәлә п'ошман бум. Ле-
ле бум бьгрйама. Сәд һ'әйф, ле иди дәрәнг бу.

Мьн т'ьре ч'ьвика бьришдар мьнр'а хәбәр дьда, qәй
жь мьн пьрс дькьр, — "К'афьр, ахьр мьн чь зьрар дабу
тә, чьр'а әв йәк ани сәре мьн?„

Әз к'әлогьри бум, жь we йәке дьле мьн зу-зу к'ӧта, мьн т'ьре әw мьнр'а хәбәр дьдә, дьгот: "Чьр'а ч'ьвә-ч'ьва пашла ва мьнә сьбе зу у бәри эвара хәмләкә кем бу п'ашла т'әбиййәтеда, чьр'а мьн пе ч'ьвә-ч'ьва хwә тә вәр'енәдькьр бәрбь к'әwшана, канийа, кӧлилка?„

О, п'ор'е сәре мьн дьбу шьжун. Бәрх нәдьк'әтьнә бира мьн. һ'әйра ч'ьвика бьриндардабум.

Мьн ч'ьвик бьрә мал, кьрә бьн чапукәкә ч'ук. Дьхаст qәнщкьра у па'ье бәрда. Нан у ав дадани бәр, ле әwe нә дьхар, нә жи вәдьхар.

Бәри эваре, гава мьн бәрх анинә берйе, чум. бьв сәпәте ньһер'и, ч'ьвика бәләнгаз һ'ьшк бьбу.

Чәнд ньqьткед һесре гәрм сәр сурәте мьнда һатьн.

Жь we р'оже шунда иди мьн т'ӧбә кьр, кәвкани нада хәбьтандьне, дәwса qаише пьшта хwә гьреда.

Зар'отийа хwә нахwәзьм бинмә бира хwә, чьмки сәрһатийа ч'ьвика бриндар р'әһ'әтийе надә мьн, бинтәнг дьбьм....

К'ӘРӘМЕ П'АРСӘКЧИ

һавин бу. Бьнәлие гӧнде кӧрманща мал у һәбуна хwә һьштьбун, т'әви әрмәние щинаре кал у бава жь Р'оме бәрбь Әрмәнистана Р'оһьлате дьр'әвийан. Р'ева чәнд щара әскәре низаме пе т'оп-щәбьрхана мәри мьнани кәрие пез бьр'-бьр'и кьрьн.

Р'ожәк бу, кӧ К'әрәме бьч'ук де у баве хwә ӧнда кьрьбу. Т'әви маһащьра һ'аләки гьһиштә гӧндәки әрмәниайи бәр ч'әме Әрәзи ви бәрк.

Сәрqот бу. П'ор'е сәре wи чәнд р'ож бәре пе мәqәсе һьлдабун, у минани шове зәвйа к'әрт-к'әрти бубу. Т'унщька wи нот'ла т'опкәки ль сәр сәре wи сәкьнибу.

Сурәте wийи сори-гьловәр' жь дәсте бәләнгазие минани кӧлилкәкә бәйани ль ч'йае wан, ч'ьлмьсибу, wи гӧнде нәнаqда, әwи нот'ла карәкә к'уви хwә тәландьбу.

Дит һьнә мәри һ'әйата дьгәр'ьн, дәсте хwә дьреж дькьн у чәнд гьлне нәнас дьвежьн... Щарна пә'ри нане к'арто, йан бәрмайинед харьне данин дьданә wән. Щарна жи һерс дьбуи сәр wана, тьшт нәдьдане, йане дьготьн: — "Хwәде бьдә!„ — у дәре хwә бәр wана дьгьртьн.

К'әрәме бьч'ук жи ч'ә'в да wана, чу орт'а һ'әйате сәкьни. Т'ӧ тьшт нәгот, эмане әрмәни ньзанбу... Гәлә wә'дә ӧса дәсте хwә дьрежкьри, кәр' сәкьнибу.

Ньһкева, сәр чәнд гава, к'әлина мике һат. Йа кӧ пе шьрите дәрәкева гьредайи бу. К'әрәм хwә жи пенәһ'әсийа чаwа бәрбь we бәзи, стӧе мйе һ'әмезкьр у ч'ә'вед we р'амуса, дьле хwәда гьрйа.

һәма we ләзе сәе мале һ'ӧщуми сәр wи кьр, к'ьнще wи qаим к'ьшанд, авитә ә'рде.

Нәфәре мале һатнә һәwара К'әрәм.

Ә'ЩЕБА ГЬРАН

Наве гӧнде мә Qуч' бу. Әw бәрп'ала ч'йае Чарсалә, ль р'эх шоша мәзьн сьт'ьри бу.

We шошер'а, алики, чаwa кӧрманще мә дьготьн, "кахтакане„ әрмәнийа —жьн, зар'о, кал у пир, алие дьне әскәре гьран дьк'ьшийа.

Мәзьна дьготьн: "Әw хәлqe Wане, Сасуне у Хьнусейә әрмәнинә, бәрбь Ур'ьсете дьр'әвьн, әскәр жи е п'адше Ур'ьсетейә, Р'омер'а шәр' дькә„.

Әм, зар'о, к'ом-к'ом дьчунә бәр дәве шоше у мә дина хwә дьда wан. Wи чахи әз бумә шә'де гәлә ә'щебе гьран.

Зьвьстана алие мә гәләки сар бу. Беһ'әсаб бәрф дьбари, багәрәкә ӧса р'адьбу, wәки нәwал у гӧнд р'аст дькьр.

Сьбә бу, ч'ьр'кә-ч'ьр'ка ә'рд у ә'змана бу. Ньзаньм әw һәwар чаwa гӧндда нь'ькева бәла бу, ле әз жи т'әви гӧндийа чумә щие һәwape у мьн тьштәки wa дит.

Бьнәт'ара гӧнд, ль бәр т'әлде кәвьрәки жьнәкә щаһьл р'уньштьбу. Шә'рәкә мәзьн авитьбу сар навмьл у сәре хwә у әw шә'р qәй жер'а бубу сьт'ар, һ'әтани хwә бьгиһанда гӧнде мә. Ле тӧ wәрә бьнһер'ә шә'р беqәwат бу бәр we зьвьстана сар.

Жьньк qәр'ьми бу, ле дәргуша we бьстане дйа хwә дьмет. Зар'ока бесущ һ'аләки жь wи шәр'е qәт'ле хьлас бубу, дәсте дйа хwәбә мьрида qәй һивйа һәwарийа мә бу...

ШӘР'Е ГӦНДИЙЕ МӘ

Хәйсәте мере гӧнде мә ӧса бу, wәки щарна бона тьштәки нәт'ӧтьшт һәвр'а шәр'дькьрьн, ч'ер'и һәв дькьрьн, гәф у гӧр' һәв дьхwарьн.

Р'ожәке кӧр'е К'әләш у кӧр'е Мәщит һәвр'а к'ап дьлистьн. Бь зманәки ширьн һәвр'а "щан„ дьготьн, "щан„ дьбьһистьн. Ле паше чаwa бу, бона нә т'ӧ тьшти, дә зар'онә, минани дӧ дике нә'с ньшкева бәзйанә һәв. Пе к'ӧлма у льнга т'ер һәвхьстьн. Сәрч'ә'ве һәвдӧ һ'әр'ьшандьн, гьлие нәт'е у ч'ер'и һәвкьрьн, паше чунә мале шькйате баве хwә кьрьн.

К'әләъ у Мәщите баве wан гава әw йәк бьһистьн, һәр йәк һьндава хwәда гәлә һерс бу. К'әләъ гот: "Wан к'афьрана чь анинә сәре кӧр'ькьнге мьн, чьр'а әw бехwәйийә?..»

Мәщит жи wедәре хәбәрда: "Дә тӧ wәрә мьн у wана бьньһер'ә. Чьр'а баве кӧр'е мьн мьрйә, wәки әв йәк аннинә сәре wи?„.

Һәр йәк гопаләк һьлда дәсте хwә, жь мале дәрк'әтьн. К'әла wана ӧса р'абьбу, wәки т'ӧ кәси нькарбу әw зәвткьрьна.

Жьнед wана к'әтнә орт'е, готьн: Шәрмә, зар'онә, тьштә навә, ле ч'ар wана нәбу.

Гӧнди гава пеһ'әсйан у дитьн we зӧлмәке чәбә, к'аре хwә кьрьн бьк'әвнә орт'е, нәһельн шәр' пешдә бе.

Чәнд мәри фәсал, бей ләзк'этьн чунә пешҹа wан. Әwана незики К'әләш бун, сәлам дане, әwи сәлама wана вәгьрт. h'әсәне әхтийар, кӧ гӧндда h'әсаб дьбу йәки зә'ф мақул у hӧрмәтли, готә К'әләш: "К'әләш, лао, сәрч'ә'ва hати, к'еф у h'але тә қәт чьйә?„ "Қәке h'әсән, хӧламе ч'ә'ве тәмә, дә, анәгори зәмин дьжин„.

Йәки дьн незик бу, готе: — "К'әләше бьра, сәр ч'ә'ва, гәло херә тӧ hати мәhла мә?„„. Әwи щаба мерьк да, гот: "К'әлле тә саг'бә, дә!„ Шех Сьло hат, гот: "К'әләше мьрид, сәр ч'ә'ва, к'еф-h'але тә чьнә, ә'вде хwәде, мьн зуда тӧ нәдитьбуйи?.·„.

— Дәсте тә р'адьмусьм, хӧламе ч'ә'ве тәмә, шех Сьло, бәр р'әh'ма хwәдемә.

Мәрийе мәh'әла дьне хут wи щур'әйи Мәщит данә хәбәрдане. Бәрә-бәрә гәлә мәри hатьн, дора wан т'опбун. К'и hат сьлавкьр, гьлик гот. Хели wә'дә ӧса дәрбаз бу. К'әтнә нава хәбәрдане. Жь мәрийе т'опбуйи hәр кәсәки дәрhәqа тьштәкида хәбәрдьда, дәрhәqа гӧндед щинар, пезда, qәwьмандьне р'оже у тьштед майинда. Дьqәwьми чәнд мәриа бь лаqьрди qәрфе хwә hәвдӧ дькьрьн, е дьне ша дьбун, дьк'әнийан.

Мьжулийа гӧндийа, баwарки чәнд сәh'әт к'ьшанд. Нава wи wә'дәйида К'әләш у Мәщит бь хwә жи пенәh'ьсийан hерса wана чаwа дани, бей шәр' у дә'w вәгәр'ийанә мале хwә.

Р'ожтьра дьн кӧр'е К'әләш у кӧр'е Мәщит диса ша т'әви hәв дьлистьн.

НАДЕЖДА

Ә'мьрда гәлә qәwьмандьнед qәнщ у хьрав тенә сәре мәрийа.

Қал у баве мә сәр wе нете бунә, wәки хьрави жь hәр тьшти бәрк'тьр бира мәрийада дьминә у ләма жи h'әйфhьланин, меркӧштьн дьбьн. Сәр wе фькре әз т'ьме дӧдьл бум.

Тьште qәнщ мина кӧлилканә, тә'в ә'мьр дьдә wана, ле тьште хьрав мина мә'рәки гущли т'әлә-т'әл тә дьхә у тӧ дьщә'дини хwә жь wи хwәйки, h'әму мәщала дьбини, wәки wи гәвәрки.

* *
*

Гава Надйа hатә от'аха мә, тәе бьгота hәwа от'аха нәхwәшханейә бингьрән hатә гӧhастьне. Шабун к'әтә нава бьриндара. Надйа незики hәр бьриндарәки дьбу, пьрс у т'әмие т'әва р'азидькьр, бь хәмхӧри назие гьшка дьбьр.

Шәр'е гьранда хәдәр бьриндар бум. Wәхте мьн ч'ә'ве хwә вәкьрьн, хwәст бьзанбьм гәло әз ль к'индәремә, мьн бь ч'ә'вед хwә дит, wа qизәкә зәринә бәдәw, хәлата спи ле, незики кәр'әвата мьн, ль сәр р'уньштоке р'уньштийә, к'ьтеб дестда дьхунә.... Әwе гава дит мьн ч'ә'ве хwә вәкьрйә, бешәрхwәш, ширьн у нәрм

4—2272

мьнр'а к'əнийа.... Wи ḣ'але хwəда дəqиqəке ḣ'əсабкьр, wəки əз нав хəwнедамə. Мьн зутьре ч'э'вед хwə гьрт, щаркə дьн вəкьр... Диса əw qиза бəдəw бу бал мьн. Бьрина мьн беḣ'əсаб дешйа. Мьн фə'мкьр, wəки нəхwəшханедамə. Дохтьра йа хwə кьрьбун... Мьн хwəст орхана сəр хwə бьда алики, бьдита, ле qизьке нəḣишт у бь дəнгəки дьлован мьнр'а гот: "Шькьр операсиа тə зə'ф баш дəрбаз бу, тӧе зутьре т'əмам qəнщби...„

К'е дьвежə əw qизəкə нəнас у хəриб бу? На хер, əw р'ӧḣ'дар бу, шəмала тə'ве.

— Əм ḣəвр'а бьбнə нас, — əwe гот, — Надежда Констатиновна, ле кьн дьвежьн "Надйа„, вьра дьхəбьтьм чаwа хушка дохтьрие.

Мьн наве we wəк'ьланд у наве хwə жер'а готе. Əwe наве мьн чəтьн wəк'ьланд. Мьн себарə, чарбарəкьр у əм сəр ве йəке ḣəвр'а к'əнйан. Əм бь дьлəки бӧса вəкьри у неḣ'əлал ḣəвр'а к'əнйан, qəй бе зува насе ḣəвə ḣəрə бонəзикьн, тəе бьгота əм хушк-бьре ḣəвьн, əw ша дьбə бона хьлаcдитьна бьре хwə, əз жи ша дьбьм, wəки мьрьне хьлас бумə, р'асти хушка хwə ḣатьмə.

Операсиа мьн зə'ф фəрз бу. Бьринед мьн дабун дьк'этьм бəр к'ера у эп'ещə же бьр'ибун... Əз бəр хwə дьк'этьм... Əwe əв йəк тедəрхьст, бəр дьле мьнда ḣат, гот:

— Нə мьн гот бəр хwə нəк'əвə? Ле əзе чь бежьм? Бьре мьн ви шəр'ида ḣатə кӧштьне, дйа мьн жи фашиста ə'wьр ḣатə бьрйə... Пəй ван гьлийа р'а, qəй бе п'ьлтə ə'wьр сəр деме we бəдəw, ле əw ə'wьр зу бəла бу.

— Иште тə дьчə чь бьхӧwи, əз тəр'а биньм? — əwe жь мьн пьрси.

Пəй бьриндарбунер'а мьн гəлə хун ӧндакьрьбу. Хуна, кӧ нəхwəшханə бона бьриндара дьстəнд, к'ӧта бьбу. Əз бьрьбум от'аха бьриндаред бəртəлəф, сəḣ'əтед э'мре к'ижана жьмарти бун. Щур'е хуна мьн у йа Надйае мина ḣəв бу. Гава Надйа дəрḣəqа we йəкеда пе дьḣ'əсə, бь р'əзадьлийа хwə хуна хwə дьдə мьн...

Гава мьн дəрḣəqа qəнщийа Надйаеда бḣист, жер'а гот: «Бь, ə'дəте щмаə'та мə тӧ иди ḣ'əсаб дьбӧи хушка мьнə ḣ'əлал„ Əw бьльнд у ширьн к'əнийа. Qəй бежи гӧл у сосьн от'ахеда барин. Əwe пе дəста бьриндаред от'ахе нишани мьн кьр, гот:

— Əз хушка вана у ḣ'əму бьриндаред нəхwəшханемə.

— Əw гьшк башqəнə, ле əз у тӧ башqəнə...

— Чьма?— əwe пьрси.

— Чьмки хуна мьн у тə йəкə.

Надйа у бриндар сəр готьна мьн к'əнйан, ле ḣəвр'а жи готьн: "Р'астə! р'астə!„ ḣьнəка дəсте хwə ль ḣəвхьстьн у жь Надйае т'əwaqəкьрьн, wəки незики мьн бə у чəwa хушк бе р'уе мьн. Надйа хатре wан нəк'əт.

* *
*

Əw бьриндаред кӧ дькарьбун от'ахеда бьгəр'йана, р'уньштьбун дора т'əхтə домино, к'ьшьк, к'аг'əз дьлистьн. Бьриндаред гьран сəр кəр'əвате хwə к'ур дь-

нə'лйан. Əз сəр кəр'əвате дəвəр'у п'алдайи к'əтьбум нава мьтала. Щур'ə-щур'ə qəwьмандьн у фькьр бира мьнр'а дəрбаздьбун. Диса дəрhəqa Надйаеда фькьрим. Гьлие щмаə'та мə hатнə бира мьн: "Шер шерə, чь жьнə, чь мерə...."

Мьн дьда h'ьъе хwə, гəло əw чь qəwат бу, wəки мəрики к'ӧрд, жь ч'йае Əлəгəзе у qизəкə урьс, Урьсета бесəробьн, ви шьр'е гьранда, жь wəт'əне мə дəр, сəр хwəлийа дəwлəтəкə дьн, wəхте həла-həле, qəт р'ӧh'е хwə жи нəдьhеwшанд бона ə'мре шьр'к'аре советие?

Hhа əз к'ӧбар у əшкəрə дьбежьм, wəки əз пе хуна qиза урьс —Надеждае дьжим.

Ч'Ə'ЛА ШЕХ Ə'ЛИ.

(Дидəмəк жь ə'мре бӧhӧри)

Гӧнде мəда щəw у кани т'ӧнəбун. Бона ава вəхwарьне həйло дьчун; h'əта сəр чəнд верста, пе мəрк'əва ав данин. Бона авдана h'əйwанəт, к'ьнщшуштьне у сəршуштьне жь гӧндəки дьне ав бь п'əрəти дьк'ьр'ин. Орт'а гӧнде мəда голəкə мəзьнə зьhарбуйи həбу. Сале чəнд щара ава щəwа бəри сəр голе дьдан, т'ьжи дькьрьн.

Зьвьстане, wəхте р'ожед хwəш, гава тə've р'уе хwə нишани мəрийа дькьр, мер у хорте щаhьл бер у мəр'hьлдьдан, дьчунə дора гӧнд, жь wана həр йəки анəгори qəwата хwə, wəкə баре пьштəки бəрф т'опдькьр, дьда сəр həвдӧ, пе бер у мəр'а дьк'ӧта. Сӧр'а эваре ледьда, дьqəр'ьми, дьчун, пе шьрита пьшт дькьрьн, данин.

Т'əwлада qальх чекьрьбун. Бəрф данин, дькьрьнə qальхе у жь гəрмайа т'əwле əw hеди-hеди дьh'əлйа у пе wе пəз у дəwар авдьдан. Ле бона ава вəхарьне бəрф бəроша у ситьлада дьh'əландьн.

Qьсə дькьрьн, wəки зə'ф зуда, п'еъа ч'йайе гӧнди Чарсалəда каникə мəзьн хӧлхӧлийə. Wəхте шəр'əки гьрəн сəрк'аре дьжмьна ə'мькрийə, чəнд баре дəва hьри кьрьнə ч'ə'вканийе, ч'ькандьнə.

2.

Əw чəнд р'ож бу мер у хорте гӧнд р'əх мала Шех Ə'ли ч'ə'лəкə мəзьн дьк'олан, ль к'идəре əwи гəрəке гəньме хwə бькьрае. Щаhьле гӧнд həвр'а, qəй бежи, к'əтьбун лəще, к'а к'е жь wана wе гəлəки бьк'олə, хwəлие жь ч'ə'ле бьдə дəр. Шех Ə'ли hа дӧа ль мьразе wана дькьр.

Жь бəрбанге h'əта эваре дора ч'ə'ле т'ьжə мəрьв бун. Мере мəзьн бь щергə р'удьныштьн бəр диwаре хени, бəр тə've хwə гəрм дькьрьн, хəбəрдьдан, хорт у мере щаhьл жи дьхəбьтин.

Мьнщое Əсəд мерəки бəшəрхwəши лаqьрдчи бу, йəки ч'ə'вр'əши бəжнбльнд. Əw к'едəре к'ьвшбйа, дəст'хwəда мəри дора wи т'опдьбун, нəдьхwəстьн же дурк'əтьна.

Се р'оже Мьнщо бу чубу Идьре, wəхта вəгəр'ка hатə гӧнд, р'ожтьра дьне диса чу сəр ч'ə'ла шех Ə'ли хə-

бьти. Гава Мьнщо ль wедәре к'ъвшбу, т'әв дора wи щьвйан. Дәнг у бә'се дьне, qимәте п'арч'а, пәз у дәwар у дәрhәqа гәлә тыштед дьне жь пърскърьн. Бь к'ән у лаqьрди әwи щаба т'әва дьда.

Мьнщо хәбәрдана хwә к'ӧтакьр, чәнд гьлие мәсqәрәжи готьн у бь бәшәрәкә хwәш пе шьрите дак'әтә ч'ә'ле, кӧ иди wәкә дӧ бәжна к'олабун. Мьнщо аликива дьк'ола, аликива жи пе ә'лба хwәли зу-зу дьда дәр. Мәрие кӧ бәр дәве ч'ә'ле сәкьнибун, ә'лбе хwәлие пе шрите hьлдьк'ьшандьн. Мьнщо хели wә'дә бь дьл у щәгәр дьхәбьти, h'әwаса т'әва пер'а дьhат, дьготьн: "Ә'фәрьм, Мьнщо, наче дьхӧи, тә хwәш h'әлалбә!„

Ӧса qәwьми, wәки мәрие кӧ ә'лб жь дәсте Мьнщо hьлдьдан, к'әтнә хәбәрдане у лә'зәки әглә бун. Мьнщо жь ч'ә'ле чәнд щара дәнг да wана, дит щаба wи надьн, р'уньът, бина хwә бьстинә. Ньшкева ч'ә'леда хӧшинәкә к'ур ль wи т'әсәлә бу. Вәщеньqи у гот: "Йа сьмьлайин, әв чйә?„ у бь саw чардоре хwә ньhер'и, р'әнг ле чузьмане wи девда зhа бу.

Мәрие жоре ә'лб дахьстьн ч'ә'ле, сәкьнин, wәки Мьнщо wе т'ъжәкә: к'ьшандьн, дитьн ә'лб сьвькә. Лә'зәки шунда ә'лб к'ьшандьн, диса вала бу.

— Оро, Мьнщо, дә дагрә ло, әм hивйа тәнә, —йәки гот у hивйа Мьнщо ма, ле жь wи т'ӧ щаб нәстәнд.

— Мьнщо, h'әйран, wәхте лаqьрдийа нинә, зу бькә.. Ле нә ә'лб т'ъжи дьбу, нә жи дәнге Мьнщо дьhат. Куз бун, hӧндӧр'е ч'ә'ле ньhер'ин, дитьн, wе Мьнщо бәжна хwәва ч'ә'леда дьреж буйә. Щмаә'та дора ч'ә'ле т'ьре

Мьнщо лаqьрдийа дькә, дәнг данә wи. "Мьнщо, р'абә кӧр'о, шәрмә! hәй Мьнщо. Мьнщо!„

Э Мьнщое т'әзә к'ӧ р'абуйа?

Шех Ә'ли дит гьшк т'опи дора ч'ә'ле бунә, дәнг дьдьнә Мьщо, хәбат пешда начә, жь к'оме qәтйа, hат, нәзики ч'ә'ле бу, хwәст бьньhер'ә Мьнщо чь дькә, мә'нә чьйә әw т'әв бәталкьрьнә, ле т'ӧ тьшт нәдит, гот:

— Ә'вде хwәде, ща дурк'әвьн, т'ӧ тьшти набиньм. Шех Ә'ли сәре хwә hе бәржеркьр, дит, wе Мьнщо ч'ә'леда т'әп-р'әп к'әтйә. Чьqас qәwат wида hә-бу, бльнд-бльнд дәнг да wи: "Мьнщо! Мьнщо! Ә'вде хwәде, Мьнщо!" К'ьваш бу дәнге шех гьhиштә бәр гӧhе Мьнщо, әwи ч'ә'вед хwә вәкьрьн, жор ньhер'и.. гава ч'ә'ве Мьнщо р'у-сьмел у ч'ә'вед ъехә бәльqи к'әтьн, ищар h'але wи лап qолайи бу.

Шех Ә'ли дит бошә, мәрики дьне пәkа кьрә hӧндӧр'е ч'ә'ле, бьзанбә чь ль Мьнщо qәwьмйә.

Мәрийе дак'әтә ч'ә'ле ль Мьнщо ньhер'и, дәнг да wи, дит дәнге хwә накә, мьле wи к'ьъанд, ле Мьнщо бе-льпат к'әтьбу.

— Шех Ә'ли, әз хӧлам, h'але Мьнщо т'ӧнә, —мерке дак'әтьбу ч'ә'ле гот.

— Ә'вде хwәде, ща баш ле бьньhер'ә, wәхте лаqьрдийа нинә, — шех гот. Мерьк диса бь дәнгәки бльнд дәнг да Мьнщо, qаиша wи к'ьшанд, дит, на, тьшт же дәрнае, мина мәрики гӧнәк'ар гот:

— Шех Ә'ли, әз хӧлам, дәнге хwә накә, жь щие хwә нальпьтә, бо, әз чь бькьм?..

— Xwəде тә р'азибә, ахьр чаwа дәнге xwә накә, ща баш бьньһер'.

— Шех, әз qөрбана тәмә, чь баъ бьньһер'ьм, wәлә нә дәнге xwә дькә, нә жи дьльпьтә, сәрәдәри ле дәрнахьм.

— Wәки өсанә, бемә'нә гөһе wи бьк'шинә, гөһе wи бадә.

Жоре, сәр гьлийе шех п'ирфин к'әтә нава щмаә'те. т'әв сәр wе фькре бун, wәки Мьнщо р'өһ'е wанар'а дьлизә у бь һ'әнәк дьготьн: "Ә'фәрьм Мьнщо! Бе чаwа жи xwә зәвтдькә".

Мәрие дак'әтьбу ч'ә'ле, гөһе Мьнщо к'ьшанд, диса тьшт же ченәбу.

— Ща һәла гөһе xwә даѓнә сәр синге wи, бьнһер'ә дьле wи дьк'өтә?— шех гот.

Әw qуз бу, гөһе xwә дани сәр синге Мьнщо... Ле жь гөһе xwә баwар нәкьр. Әwи т'әхминнәкьр, wәки бьне ә'рдеда хөшинәк те. Баwәрнәкьр, ищар жи гөһе xwә дани сәр ә'рде.

— Шех Ә'ли, — әwи бь саw гот, — темә дәсте тә, вьра дәге хөшинйе те.

— Ә'вде xwәде, әз тәр'а чь дьвежьм, тө чь щабе дьди, ща бьньһер' дьле мерьк дьк'өтә, йане на, щаба мьн бьдә?

Ә'ли дит ч'ар т'өнә, нькарә щаба щмаә'те у мәрие Мьнщо бьдә, гот, wәки әwе xwәxwә дак'әвә ч'ә'ле, һьн Мьнщо дәрхә, һьн жи бь гөһе xwә бьбьһе, бьньһер'ә, р'асти ль wедәре дәнге хөшинйе те, йане на?

Хөләсә Мьнщо жь ч'ә'ле дәрхьстьн. Эп'ещә wә'дә

шунда әw сәр һ'ьъе сәр xwәда һат, ле иди Мьнщое бәре ньябу.

Мере гөнд һатнә сәр wе фькре, wәки бьне ч'ә'леда ѓане аше щьнайә, йане жи зйа ль wьр эwьрйә.

Бь xwәстьна Шех Ә'ли әw ч'ә'л щарәкә майин т'ьжи кәвьре мәзьн у xwәли кьрьн.

Әw бу, шәве жь гөндийа иди т'ө кәс нәwербу к'еләка мала шех Ә'лир'а дәрбазбуйа.

ҚАЛКЕ МАТ'ЕВОС У НӘВИЙЕ WИ

(Қәрик жь сәрһатийа "Щәмале бәрхван")

Феза гөнде Qуч'е, сәр р'ѓа шоше, ойари у пәйа, мина т'офане, шәв у р'ож әскәр пәй һәвдө дьк'ьшйа.

Мәзьна дьготьн: "Әскәре Николә, шәр'е урьса у Р'омейә, дьчьнә алийе бажаре Wане, wан дәра ъәр'әки гьран дәстпебуѓә".

Гөнди дәрдьк'әтнә дәрва, һьлдьк'ьшйанә сәр ханийа, һьнәк жи дәрдьк'әтнә сәр р'йа шоше, т'әмашә дькьрьн.

Әw салед 1915-1916 бу.

Гава әскәре ур'ьс к'ьшйа, дәстбь р'әва бьнәлие wан дәра бу, к'ижанар'а дьготьн "гаг'т'акан"; әwә т'әв к'әсьдәра бу, к'ижанар'а дьготьн... һьнәка п'алас, һьнәри, т'и у бьр'чи, тә'зи у п'ехас бун. Һьнәка п'алас, һьнәри, Мер у жьна бь дәстәка орг'ан авитьбун сәр мьле xwә. Мер у жьна бь дәстәка орг'ан авитьбун һ'әмезкьрьбун, ки бохча, бь дәсте маѓин зар'е дәргуш һ'әмезкьрьбун, мина бәрха дьчун, зар'е һьнәки гьврьк п'ѓе xwә дьчун,

дабунә пәй мәзьне xԝә, жь бьрчибуне у ԝәстандьне незә-неза ԝан, бу.

Гаг'т'акан чаԝа дьгьһиштнә гӧнде Ԛуч'е, дора гола гӧнд т'опдьбун, ава голейә нәт'әмьз вәдьхарьн, сәр ч'ә'ве xԝә дьшуштьн, р'удьньштьн бина xԝә бьстиньн. Һьнәк дьчунә нава гӧнд, п'арсе, йане бь п'әрәти нан дьк'ьр'ин, данин дьxԝәрьн. Гӧндәки ч'ук у к'әсиб ԝе чаԝа щаба әԝԛәс мәриг̆а бьда? Ләма жи жь ԝана илаща к'е һәбу, ԝи гӧндида әглә нәдьбун, һьнәки р'әһ'әт дьбун, диса xԝә р'йа Идьре дьгьртьн.

Жь гаг'т'акана эп'ещә мәри һәма ԝи гӧндида жи дьмьрьн. Пәй мьрьнер'а жи әԝ жь зӧлма гьран хьлас нәдьбун. Йане кәсәки ԝан т'ӧнәбу ч'ә'лкьрана, йане т'аԛәт мәриед саг'да т'ӧнәбу ә'рд бьк'олана, мьрийе xԝә ч'ә'лкьрьна. Бьнәлие гӧнд чьԛас ԛәԝата ԝан дьгьһиште али ԝан дькьрьн. Жь гаг'т'акана гәләка кӧрманщи зә'ф р'ьнд заньбу, бь хәбәрдана xԝәва жь кӧрманща к'ьвш нәдьбун.

Р'ожәке, гаг'т'аканәки ә'мьрда ԝәкә һ'әвте—һ'әвтепенщ сали, г̆әки бәжнбьльнди әждәһәйи р'успи, зар'әкә чар-пенщ сали һ'әмезкьри һат, һеди-һеди xԝә гиһандә гола гӧнд.

Әԝи зар'онк жь һ'әмеза xԝә пәйа кьр, ахинәкә к'ур к'ьшанд, чәнд гьли жер'а готьн у бәрбь голе чу. Финоесор жь сәре xԝә эхьст, т'ьжи авкьр у ани да ԝи т'ьфали, ава бәрмайи жи xԝәxԝә вәxԝар. Зар'әкә ӧсайә бәдәԝә дәлал бу, ԝәки мәри һ'әйр-һ'ьжмәк'ар бу лә бьнһер'г̆а. Калькe дәсте xԝә бьрә п'ашла xԝә, пәри нане к'арто дәрхьст, да дәсте зар'е. Әԝ ша бу, к'әнийа, нан жь дәсте калькe һьлда, бь иштәки мәзьн дәстпекьр xԝәр.

Калькe к'еләка ԝе зар'е, сәр пьште п'алда, дәсте xԝә дани бьн сәре xԝә у ч'ә'ве xԝә гьрт, ньԛойи нава мьтале к'ур бу. Р'әә, гӧнде ԝан һатьнә бире. К'е занә әԝ фькре xԝәва гьһиштә к'ӧ? Хеләке шунда әԝ р'абу у р'уньшт. Гӧнди, зар'о дора ԝана т'опбун. Калькe бь кӧрманщикә хальс щаба пьрсе т'әва дьда. Ле к'ьвш бу, гәләки ԝәстиайи бу. Фьлите гаван жи һат, незик бу. Әԝ чәнд р'ож бу гӧндийа дәԝаре xԝә нәдьшандьнә ч'ерә, дьтьрсийан. Хәбәрдана Мат'евосе кал у бәдәԝәтийа нәвийе ԝийи бьч'ук гәлә xԝәши гӧндиг̆а һат.

Мат'евос бь дьләки шкәсти гьли дькьр. Гот жь к'ижан гӧндийә, ԝәки әԝ зар' нәвийе ԝиг̆ә, ԝәки һәр дәһ нәфәре мала ԝи чаԝа бәр ч'ә'ве ԝи кӧштьнә, ԝәки дийа ԝи т'ьфалийә бәдәԝ әскәре Р'оме бь зор р'әвандьнә, бьрьнә у чәԝа анщах, бь щур'әки сәре xԝә у ԝи т'ьфали азакьрг̆ә...

Мат'евосе кал сәрһатийа xԝә гьли дькьр у һесре дьле xԝә дадьԛӧр'танд. Әԝ дьгьрйа, дьле мә жи пер'а т'ьжә дьбу. Наве гәндәнге бьч'ук Вреж бу. Вьреж, гава ль калкe xԝәйи к'әлогьри ньһер'и, xԝә синге ԝива гӧваш т. Бь змане әрмәни чәнд гьлне нәзәлал калкe xԝәр'а гот у гьрйа... Паше ә'г̆ан бу, ԝәки әԝ чәнд р'ож бу, кӧ калькe нан нәбьрьбу дәве xԝә. Хәбәрдана ԝи, сәрһатийа ԝана, гьрие Вьреж, бьр'чибуна ԝи мере мәзьн, гәләки һ'ӧкӧми сәр гӧндийа кьр.

Фьлите гаван Мат'евос у нәвие ԝи бьрә мала xԝә.

ЩӘМАЛЕ БӘРХВАН

(Сәрһати)*

Бьнәт'ара ч'йае Чарсаләда гӧндәки к'ӧрда һәбу, кӧ жь ч'ә'ве мәрийа дур бу· Әw гӧнде Qуч'е бу, бьнәлие к'ижани т'әмам нәхwәнди бун.

Wәхта бьһар вәдьбу· гәрмайи дьк'әтә ә'рде, гӧнди бәре хwә дьданә зозана· һ'әта пайизе п'ашла т'әбийәтеда дәрбаз дькьрьн.

Р'ьа'та wьр жь һасьләта, кӧ зозанада дьданә сәр һәв, һьм хәрще диwане дьдан, һьм жи ә'бура хwәйә сале дькьрьн.

Сәрһатийа "Щәмале бәрхван„ кәрик жь р'омана Усьве Бәк'ойә ьәк'ӧтакьрийә. Нет—мәрәме нвиск'ар һәбу ве ньвисара хwәда бь мәсәла ә'мре кӧр'әки к'ӧрд — Щәмале һ'авт-һ'әйшт сали, т'әмамкйа ә'мре п'арәкә щмаә'та хwә ,ло wәлате советнеда дьжи, нишандә.

Кӧр'ьке бе де у бав, зар'отийа к'нжапи нава зәлули у бәләнгазиеда дәрбазбуйә, бь сайа сәйасәтийа лениниейә мьләтие, сайа аqьл у к'әмала хwә, ә'мьрда дьгьһижә wе йәке, кӧ дьбә хәбатчие мәхлуqәтиейи бәрбьч'ә'в, wәк'иләки интелигенсиа мьләте хwәйи пеш, хwәйкьре дәстаниед щмаә'те. Әw мәрьве хәбатһ'ьзи р'ӧһ'т'әмьз навәки qәнщ qазанщдькә, дьбә пешәwьтике мьләте хwә.

П'ешәке wана пәз дәwархwәйкьрьн, шьванти у гаванти бу. Мьжулйа wанә звьстане жи әw бу, wәки эвара мере гӧнд одәда т'опдьбун· шәвбӧһерйа хwә дькьрьн· Һазьра дәрһәqа гәлә тышта wьр гьли дькьрьн· жь дәнг у бә'се дьне· гьли-готьне кӧ гӧнде wан у гӧнде щинарада дьqәwьмин· хәбәрдьдан. Одада ч'ир'оке ӧса дьготьн· wәки нава шәвәкеда к'ӧта нәдьбун, мәрие оде һ'әта шәвтьра дьне бесәбьр һивие дьман· кӧ пәйһатьна wе бьбһен. П'ае кьрьнед мерхаса дьдан, сәр тьрсонәка дьк'әнйан бьлурвана бьлуре дьхьстьн.

Жьн, бук у qизе гьһишти жи дьчунә мале һәвдӧ, дора тәндуре р'удьньштьн хwәр'а хәбәрдьдан· һ'әта бәлабуна ода.

Әw тӧ мәри һәбун, wәки хенщи гӧнде хwә у зозана· ә'мре хwәда иди т'ӧ щие башqә нәдитьбун: wин гӧндида дьзәwьщин· йане мер дькьрьн· wедәре жи кал у пир дьбун, дьмьрьн.

Жь Qуч'е гәлә меред к'әсиб дьчунә нава әрмәнийа· дьбунә ъьван, гаван, йане хӧлам. Әw тӧ щаһьле к'әсиб һәбун, wәки чәнд сала дьманә wандәра· бь һ'аләки чәтьн дьхәбьтин, жь дәве хwә дьбьр'ин· һьнә п'әрә дьданә сәр һәв у бь гӧманәкә мәзьн вәдьгәр'йанә гӧнде хwә, пе wан п'әра qәләне хwә дьдан· йане жи чәнд пәз у кавьр' дьк'ьр'ин· ә'буре хwә пе дькьрьн.

— 2. —

Сьбәкә звьстане бу.

Гӧндда т'әне к'ӧләка маләке ньхамти мабу. бәр-

фа сәр хени у бәр дәре мале һе т'әмьз нәкрьбун. Әwмал мала Наза Озмин бу. Чәнд мәһе we бу, нәхwәш, нава щи-ньвинада бу.

Малда ӧса сар бу, wәки аве бәрошада буз гьртьбу. Щер' нәдьданә хәбьтандьне, чьмки ав wанада дьqәр'ьми, щер' дьшкәстьн.

We шәве әwqас бәрф барибу, wәки гӧнд нава бәрфеда ӧнда бьбу. Мәрие хәриб дурва дәгмә т'әхминдькьр, кӧ weдәре гӧндә. Т'әне дуӄе к'ӧләкар'а дьк'ьйя, сӧр'а гӧнд дьда ә'йанкрьне.

Һәрдәра гӧнди бер у мәр' һьлдабун, бәрфа дор-бәре мале т'әмьз дькьрьн, баwаркә щи нәмабу, кӧ бәрф бьдана алики. Һьнәка жи гиһа пьшткьри, йане сәбәта кае сәр пьште, дьлзәзандьн, зу бьгһижнә щи. Жь дәсти сәрме ӧса зу-зу дьхәбьтин у ләз дьчун-дьһатьн, мәрйа т'ьре qәй звьстане шуре хwәйи сәрме к'ьшандьбу, к'әтьбу пәй мәрийа. Һӧлм-гӧлма кӧ жь дәв у позе мера дәрдьк'әт, сәр сьмеле wана дьqәр'ьми у луләлулә дарда дьбун.

Звьстана we сале мина барәки гьран р'уньштьбу сәр нәфәса гӧндйа.

Щәмале кӧр'е Назе, кӧ ә'мрда анщах донздәһ-саздәһ сали һәбу, иди хwә һ'әсаб дькьр чаwа малхе мале. Әwи к'ьнще хwә хwәкьр, р'абу чу, wәки жь qәлахе сәргина бинә, һазьркә, wәки жьнщинара wана бе, тәндуре дадә. Ле гава дит бәрфе дери т'әмам гьртийә, вәнабә у бера wан жи һе дӧһ хале wи бьрйә у нәанйә, стӧкӧра хwә хӧранд, щарәкә майин п'ор'-п'ошман, кәр'ә-кәр' һат, р'уньшт сәр щи-ньвине хwә, ньqӧйи нава мьт'але бу.

Назе чуйин-һатьна кӧр'е хwә пеһ'әсйа, же пьрси:

— Щәмал щан, тӧйи, бав-бьре мьн?

— Әре, ьне, әзьм!

— Чь дьки, ә'зизе ьне?

— Qәт!...

Әwи дәрһәqа щансаг'йа дйа хwә пьрскьр.

—Ьне, qә чаwани?

— Ьне qӧрбана тәбә, дәлале ьне, шькьр п'акьм.

Де у кӧр' ләзәки кәр' бун. Назе бәр хwәда хәбәрда:

— К'амбаха ишәв чьqас дьреж к'ьшанд, qә сафи нәдьбу. Щәмал лаwо, дьбә диса бәрф к'әтйә?

— Әре ьне, беһ'әсаб. Бер жи хало бьрйә.

— Зьрар т'ӧнә, кӧр'е мьн, хале тә к'ӧ һәбә, we ньһа бе. Ван чәнд р'ожа жи мьqати хwәбә, нәщәмьди. Һ'әта әз жь щие хwә р'адьбьм. Ч'ә'вед дйа тә бьр'ьжьн, бәр хwә нәк'әвә, ә'зизе мьн.

Каре п'ашла деда р'азайи бу. Малда һ'әму тьшт сәqьр'и бу. Ньшкева жь т'әwле дәнге бор'ина ч'еләка wана һат, Щәмал жь щие хwә р'абу, бәрбь т'әwле чу.

3.

Пәй мьрьһа бавер'а гәлә wә'дә нәк'ьшанд, дйа wи жи нәхwәш к'әт. Гәлә һ'әким чун-һатьн, жь wана һәр йәки тьштәк дьготьн, ле к'ӧтаси т'ӧ кәси сәрәдәри жь нәхwәшйа we дәрнәхьст.

Малда е бьшкори Щәмал бу. Кара хуһка wийә чәрмәһи сьбе һ'әта эваре нава щи-ньвине деда бу, мә-

нэхwэш бун. Хенщи бьре Назе-
риа т'ьре эw h'эрд жи нэхwэш бун. Хенщи бьре Назе—
Шаwo, иди пьсмаме wаҍайи незик т'öнэбу. Эwи щаме-
ри h'эму к'омэк дьда хушке. Хэбата мера чь hэбйа, т'э-
мам эwи дькьр. Жьна wи —Нэwат жи дьhат, wанар'а
хwарьн чедькьр, нан дьпэ'т, к'нщед wана дьшушт у
хэбата маґин дькьр.

Шаwo щарна, бэри эвара, т'эви жьне дьhэтэ мала
хушке, хwэр'а хэбэрдьдан, бэр дьле wеда дьhатьн,
щаркэ майин вэдгэр'йаҍэ мала хwэ. Гэлэ щара жи Ша-
wo дьдит h'але хушке хьравэ, шэв дьма wедэре, h'эта
сьбэ сафи дьбу.

Щэмал пэй мьрьна баве у нэхwэшк'этьна дер'а
хэйсэте хwэва т'эмам hатьбу гöhастьне. Мина бэре нэ'-
си нэдькьр, зар'ар'а нэдьлист, жь мале дурнэдьк'эт,
сьбе h'эта эваре к'елэка де бу, бьн дэсте wеда дьчу-дь-
hат. Хэбата жь qэwэта хwэ зедэтьр дькьр.

Каре р'эh'эти нэдьда де у Щэмал. Гава эw дьгри-
ґа у щарна жи дэнге хwэ нэдьбьр'и, Щэмале р'эбэн
беилащ дьма, ньзанбу чь бькьра, wэки эw нэгьри у
нэр'эh'этийе нэдэ де.

Назе чаwа бэри нэхwэҍийа хwэ, öса жи wэхте нэ-
хаше, жьнщинарар'а hэрт'ьм дьгот: —"Ах, эз нэмьрьм
h'этани Щэмале хwэ бьґhинмэ мьразе wи, жь we шуґ-
да бьла хwэде р'öh'е мьн бьстинэ„. Дэрд у кöле we мь-
qим Щэмал бу. Гава эwe бэр ч'э'вед хwэ дьдит кöр'
чаwа р'ож бь р'ож мина кöлилкэке дьч'ьлмьсэ, дьле
we т'ьжи дьбу, сэре хwэ дькьрэ бьн орг'ане у дьгрйа.

Назе иро жи кöр'е хwэ ньhер'и, дьле we т'ьжи бу, гь-

рйа. Щэмал незики де бу, эwи т'ьре щики дйа wи
де'Ҍэ, же пьрси:

— Ьне щан, к'едэра тэ дешэ, чь дьхwэзи?...

Де хwэ анщах зэфт кьр, hесред хwэ пе ньч'е орг'а-
не т'эмьз кьр у щаба кöр' да:

— Т'ö дэрэкэ мьн наэшэ, э'зизе мьн, ьне qöрбана
тэбэ, гöмана ьне!

— Ле чьма дьгрийи?

— Нагрим, бав у бьре мьн, hэр тö мьр'а саг'би.

Назе иди дэнге хwэ нэкьр. Лэ'зэки шунда, qемини
кöр' нэкьр, хwэст жь щие хwэ р'абэ, hэр'э, бь дэсте хwэ
тьштэки бькэ. Щэмал хwэ зу гиhандэ we.

— Ьне, чь дьхwэзи, чьр'а дьхwэзи р'аби? Бежэ,
эзе биньм, тö р'эh'эт п'алдэ, те бьщэмьди.

Дьле Назе hе т'ьжи бу, ньзанбу щаба wи чь бьда.
Щаркэ майин п'алда.

— Бэлки ьна тэ динбэ, чола к'эвэ... лао!

— Ьне щан, бэр хwэ нэк'эвэ... Сьламэти зутьре те
р'аби п'йа, wи чахи h'але мэ we п'акбэ.

— Эре... Эре бэрхьке ьне, э'зизе ьне, р'онайа ч'э'ве
ьне, дэрмане дьле ьне!

Назе бь дьлэки h'ьсрэт сэре Щэмал пе hэрдö дэста
гьрт, р'амуса. К'ур у дур дуз ч'э'вед кöр' ньhер'и у эwе
öса qаим синге хwэва гьвашт, öса бь дьлалави, wэки
мэри т'ьре we бьчуйа хэрибне, щики дур у иди т'öщар
кöр'е хwэ навинэ.

Ниве Ҍэве бу. Дэрва вэзина багэре бу, йа кö мина
hэспе бе гэм у зин фьльтибу, к'этьбу нава гöнд, ви
сэри h'эта wи сэри дьбэзйа.

5—2272

Багәр, сӧр' у сәрма qәй һәвр'а к'әтьбунә ләще, жь wана һәр йәке qәwата хwә нишан дьда. Wәй ль wи, к'е wи чахи дәрк'әта дәрва..

Гӧнди малед хwәйә ньмзә бьнә'рдда р'азайи бун. Щарна т'әне ә'wтина са дьһатә бьһистьне, ле к'әсәк нәwерьу дәрк'әта дәрва. Т'әви вәзина багәре дәнге зукина гӧред бьр'чи дьһат, ед кӧ к'ом-к'ом дора гӧнд неч'ире дьгәр'йан.

Наза нәхwәш we шәве һ'ьшйар мабу. К'ьвш бу, wәки һ'але we хьрабә. Фькред нәбьхер р'әһ'әти нәдьданә we, к'ур дьнә'лйа.

Дора we к'әс т'ӧнәбу. Әwe бәр хwәда хәбәрда:

— Бер'әһ'м, дури мьн һәр'ә, зар'о гӧнәкә, тә баве wана бьр, бәс нинә? Чьр'а дьхази зар'ед мьн эт'им бьһели, qәт гӧне тә мә нае, ахьр мә чь нәһәqи кьрйә?

Ньqьткед худанейә сарә-һ'ур ә'нйа wейә кәвьр гьртьбун. Назе дьхаст жь щие хwә р'абә, бьр'әвә, жь qәзйа гьран дурк'әвә. Әw т'ӧ щур'әйи т'әслими мьрьне нәдьбу. Ле чьqас дьчу, qәwата we сьст дьбу. Бь дәнгәки ньмз дәнг да кӧр'.

— Щәмал щан... р'абә, ә'зизе мьн.. Иро һ'але мьн т'ӧнә, мьн дьхwәньфиньн.. Ах Щә..

Назе гьлие хwә к'ӧта нәкьр. Ә'йан нәбу гәло әwе иди чь дьхwәст кӧр'е хwәр'а бьгота.

Щәмал к'ур р'азайи бу, нәгьһишт һәwара де.

Малда т'ӧ дәнг-һ'ьс т'ӧнәбу. Т'әне п'ьлта ньфте ду дькьр. Мәрщйа т'ьре ч'ьре жи дьхwәст ньфта нава хwәда зу бьшӧхӧлинә, весинә, wәки Наза бәлангаз wи һ'әлида нәвинә.

4.

Сьбә сафи бу. Щәмал жь дәнге грие Каре һ'ьшйар бу.

Дит хушк дьгри, де жи qәй ъирьн-ширьн р'азайә.

— П'акә, бьла р'азе, — әwи хwәр'а гот. Зу-зу к'ьнще хwә хwәкьр, иди пер'а нәгиһанд чарьхе хwә п'екә, т'әне горә п'екьрьн, бь ләз незики хушке бу, һьлда сәр мьле хwә у нава мале гәр'анд. Хеләкә хӧрт, хушк ль һ'әмезе нав мале чу-һат. Хwәст хушка хwә жь һ'әмеза хwә пәйакә, ле гава дит де к'ур р'азайә, нәхwәст хәwа we бьт'әр'бинә, диса чу-һат.

Каре сәр мьле бьре р'аза.

Щәмал хwәст Каре бькә бешинке, wәки qасәке хwәр'а р'әһ'әтбә. Жьнщинара wана, — Чиле, дәре мале вәкьр, бь п'ьнтә-п'ьнт к'әтә һӧндӧр'. Мә'на һерсбуна we бәрф бу. Щәмал зу дәри вәкьр, дит эп'ещә бәрф к'әтйә дәри-к'ӧләк гьртйә.

Чиле һатә һӧндӧр', сьбәхери дае у жь Щәмал пьрси:

— Лаwо, дйа тә чаwанә?

Щәмал дәсте хwә дани сәр левед хwә у щур'әки да фә'мкьрьне, wәки дәнге хwә бльнд нәкә, де у хушке ньшкева жь хәwе р'анәкә....

Чиле ә'мьрда мәзьн бу, щер'ьбанди: һәма незики щи-ньвине Назе бу, сьфәте we ньһер'и, ахинәкә к'ур р'аһьште. Шә'ра к'еләке һьлда, авитә сәр сьфәте we, т'ӧ гьли нәготьн. Дәмәке малул ль щи-ньвине Назе, qизка бьч'укә р'азайи у мале ньһер'и, паше бәрбьр'и Щәмал бу, кӧ бәр дери бельпат сәкьни бу.

— Щәмал щан, бәрхе мьн, һәр'ә гази хале хwә у жьна хале хwә бькә, бежә бьра нәсәкьньн, бен.

Кӧр'ьк qәй һивйа ве т'әмбийа Чиле бу, ләзә-ләз дәри вәкьр у бәрбь мала хале р'әви.

Хеләки шунда Шаwо, жьна wи, мала Наза мьрида бун.

* *
*

Мәсәләкә щмаә'тейә wа һәйә:

"Әгәр бь мали,
Бь хати, бь хали,
Әгәр бе мали,
Бе хати, бе хали...

Щәмал хушка хwәва бал хале хwәйи Шаwо дьман. Әт'имтие бер'әһ'м у беисаф р'ож бь р'ож әw дьч'ьлмьсандьн, бәләнгаз дькьр у нәдһишт гӧла ә'нйа wана гәшбә.

Шаwое щамер анщах щур'әки әбура зар'е хwә дькьр. Дӧ кӧр', пенщ qизе wи һәбун. Хенщи кӧр'е wи нӧхӧри — К'әләш, е дьне, чаwа дьбежьн, т'әвә "бьнбежьнг бун"... К'әләш жь Щәмал чар сала мәзьнтьр бу. Әwqас нәфәрхwәйкьрьн тьштәки һеса нинбу. Сәр һәвдӧ йанздә нәфәр һ'әсаб дьбун, йанздә нанхӧр...

Пәй мьрьна Назер'а Нәwата жьнхал wәкә се-чар мәһа п'ак гӧһ дьда зар'е wе, паше жь дәст т'ӧнәбуне гӧһ һеди-һеди хәйсәте хwә гӧһаст, зу бинтәнг дьбу, wийә нәдьда зар'е балт'узе, щарна Щәмал у хушка һ'әртьм т'ьфал дьк'ӧта. Зар'е wе жи ч'ә'в дьданә ле.

Щәмал у Карер'а бь тә'н у ньч' бун. Т'әне Шаwо бу, wәки wан әт'имар'а п'ак бу, хатре wан нәдьк'әт...

6.

Пәй звьстана чәтьн, дьрежр'а баһаракә хwәш вәбу, ле дьле Щәмал т'ьжи хәм у дәрд бун.

Нәwат сьбе һ'әта эваре һерс дьбу, ньфьр'и һ'але хwә у wан әт'има дькьр. Гава зар'е wе хwәстьнед хwәва ә'щьзи дьданә wе, диса сәр Щәмал у хушкеда һерс дьбу.

Къьнще Щәмал qәльши бун, qьлер гьртьбун. Wәки әwи әw к'ьнщана жь хwә бехьста у бавита чоле, т'ӧ кәси wе әw һьлнәда. Жь wийә хьрабтьр һ'але Каре бу. Наза бебәхт пер'а нәгиһандбу бь һ'әwaqa дьле хwә qиза хwәр'а к'ьнщ бьдрута.

Щәмал пәй хәбата малер'а Каре дьда пьшта хwә, дьгәр'анд, wәки хушк нәгри. Дәсткьнг льнг у сурәте wейә назьк тәрьки бун. Гава Каре ль ч'ә'ве бьре дьнһер'и, ша дьбу, дьк'әнийа, дькьрә бьлә-бьл, бәрбь wи дьчу. Хенщи Щәмал т'ӧ кәси пер'а п'аки хәбәр нәдьда, һ'әмез нәдькьр, назе wе нәдьбьрьн. Әwи пә'рие дәве хwә дьбьр'и, п'ашла хwәда хwәйдькьр, дьзикава дьдә мәдәсте хушке. Нә әw хwәй-хӧдане wе бу, бьре wейи мәзьн.

Гӧндйа иди к'аре хwә дькьрьн дәрк'әвьн зозана. Һәма wе баһаре жи К'әләше кӧр'хале Щәмал бу бәрхвание малед чәнд гӧндйа. Щәмал жи гәләки дьхwәст бьбйа бәрхван, ле жь тьрса К'әләш нәwербу дәнге хwә бькьра.

7.

Р'ожед баһаре иди эп'ещә дьреж бьбун. Щәмал
хушка хwә дьда пьшта хwә, дьбьрә феза гӧнд "нане
ч'ьвике", кәрәнг у п'ьнщар'ед дьне дьчьни, хӧе дьр'ә-
ч'ьвике„, кәрәнг у п'ьнщар'ед дьне дьчьни,
шандә сәр, дьда дәсте т'ьфале. Хушк у бьра мина бәр-
хька ширьн-ширьн дьч'ерӣан у щаркә майин дьһатнә
бәрбь мале.

Р'ожәке жи тыштәки wа qәwьми:

Қаре дьгрйа, ль Щәмал ә'йан бу, wәки хушк бьр'-
чийә. Әwи Қаре һәмез кьр, бьрә пыш хени, дани ә'рде,
жь п'ашла хwә пә'ри нане щәһ дәрхьст, да дәсте wе.
Қаре ҍа бу, нан һьлда у дәнге хwә бьр'и. Щәмал р'у-
ньшт келәка wе. Қаре сәре хwә данибу сәр чока бьре,
пе һ'әрдӧ дәста нан гьртьбу у бь иштә дӧхwар, щарна
жи әwе бьн ч'ә'вар'а ль бьре дьньһер'и. Щәмал жи мә-
лул ль wе мезә дькьр, к'е занә, фькра хwәва чубу к'е-
дәре у чь дьфькьри? Ньшкева Нәwата жьнхала wи
һат сәр сәре wәнр'а сәкьни, нане дәсте Қаре дит... Нә-
wате т'әг'минкьр, wәки Щәмал хwәр'а кьрйә хәӣсәт, жь
мале нан дьдьзә, дьбә щики хәwлә, т'әви хушка хwә
дьхwьн.

— Дьзәк!... Әв чь qәләтә тә кьрийә, тә әв нан жь
к'едәре аннйә? Чьр'а ве к'амбахеда һун т'әнена, мьфтә
хӧрно, эт'имно, нане дьдмә wә, ч'ә'вед wә дәрхә! Чьр'а
әм борщдаре баве wәнә, жь дәве зар'кьнгед хwә дь-
бьр'ьн, дькьнә дәве wә, һе дьдьзи жи?! Бьла хwәде р'ӧ-
һ'е wә бьстинә, йане жи р'ӧһ'е мьн бьстинә, wәки п'е-

сира хwә жь wә эт'имока хьлазкьм. Әв чь хәтаӣә әм
к'әтьнә нав, же дәрнаен!

Қаре жь һерса Нәwате тьрсйа, нане дәсте хwә wа
qаим гьрти, жь бьнп'йе бьре р'абу, бәрбь wи чу, хwә
синге wи wа гьвашт.

Щәмал спич'олки бу. Илащбьр'и әwи ньзанбу ча-
wа бьда баwаркьрьне, wәки wи нан нәдьзйә.
Әw нане п'ара wиӣә нәхwарйә һьштйә бой хушке. Щә-
мал нава wан фькрада бу, гава Нәwате чап'аләхәк су-
рәте wи хьст.

— Эт'имно, чьр'а һун жь зар'ед мьн ә'зизтьрьн,
әре? Жь wана зедәтьрьн, wәки нане п'ара wана дьдь-
зьн? Иди qаси к'әрәкейи, бәсә мә чьqас һун хwә ч'-
кьрьн, һәр'ә сәре хwә у эт'имока хушка хwә хwәйкә!

Қаре һ'әмезда, Щәмал к'әлогрьри р'абу жь п'йа.
Сурәте wи деҍйа, ле сәри әw нинбу, сәри әw бу, wәки
дьзйа нен дькьрьнә qара wи, тыштәк, wәки әwи ә'мре
хwәда һе т'ӧ щара нәкьрьбу. К'ьзин дьлһ'ьнаве wи к'ә-
тьбу. Жь һерса дьр'ьщьфи, анщах гот:

— Халожне... Wәллә мьн нан нәдьзйә, әва п'ара мь-
нә...

— Дәнге хwә бьбьр'ә, мьр'дар'е һ'әрам! Һәла wи
бьньһер'ьн, мьн дьзйа wи дестда жи гьртйә, диса нь-
карьм сәр wи нәбаткьм. Дә wәрьн мьн у ви дьвәки бь-
нһер'ьн... Кӧр'о, нә нан вайә, нжа к'е дьхwазн бьхапи-
ни?

— Жьнхал, хwәде, таwьс, шәмс, п'ехәмбәр?... мьн
нан нәдьзйә, ахьр чьма гьлне бса мьр'а дьбежи, мәзә-
лед де-баве хwә сонд дӧхӧм, wәки мьн нан нәдьзйә..

Бьра әw нан һ'әрд ч'ә'вед мьн корка, әгәр мьн дьзйә.

— Әре, ле чаwа, тә нәдьзйә, әз шәр'а двежмә тә. Э, сәре мьн тә эт'имокир'а т'öнә, бьла К'әләш у хале тә бенә мале, әw заньн, тö зани, иди тә нькарьм.

8.

Нәwате йа хwә кърьбу, дәрһәqа Щәмалда кöр'е хwәйи К'әләшр'а готьбу. Тьште нәбуйи дабу баwаркърьне. К'әләшр'а избати лазьм нинбун. Гава дйа wи дьгот Щәмал wа кърйә, бьзанбә р'астә.

Р'о эп'ещә бльнд бубу. Зар'ед щинара т'әв дәрк'әтьбун дәрва у бьн п'әнще тә'ва баһаре хwәр'а дьлистьн. Дәнге к'ән, qар'ә-qар'а wана бу. Дьбәзин, һәв дьгьртьн, ша дьбун.

Ле Щәмал у хушка wи к'ьв'ъ нәдьбун. Иди нивро бу. Аwа, Щәмал дәрк'әтә дәрва... Ль сәр сурәт у к'ьнбу. Бьне ч'ә'вед wи р'әш бьще wи хуна сор һ'ьшк бубу. Бьне ч'ә'вед wи р'әш бьбун. Мә'дәкьри р'уньшт сәр кәвьре бәр дәре мале. Пе һәрдö дәста сәре хwә гьрт, к'әтә мьтала. Әре.... К'әләше к'афьри бер'әһ'м гöр'а дйа хwә кърьбу.

Шаwо гәлә сәр кöр' у жьнеда һеср бу, да шәрме, бәр дьле Щәмалда һат, ле, чаwа дьбежьн, әw диwаре дәрва бу. Сьбә сафи дьбу, жь мал дәрдьк'әт, дьчу хәбата хwә. Иди т'ö херхазәки незики wана һәбу, wәки һ'ата ле wан бьпьрсйа?

Бу иска-иска Каре, һат-незики бьре бу. К'ьвш бу ч'ә'вкьә әw жи гәлә гърйабу, дәнге wе һатьбу бр'ине. Ч'ә'вкьге wейә р'әшә-һурьк wәрьми бун. Щәмал гöһ нәда хушке. Сәре wи дешйа, хöрин бу.

Кара т'ьфал р'уньштьбу сәр ә'рде у мәри т'ьре qемиши бьре нәдьбу бьдә хәбәрдане. Дьле wе бона wи де'ьйа; паше р'абу, дәсте хwә дани сәр чока бьре, ч'ә'вед wи ньһер'и, кьрә бьлә-бьл: "Амал, оф, оф, Алаш ь'т'? оф!, оф!,..

Щәмал жь бьлә-бьла хушке һе дьлт'ьжи бу. Фькра хwәда гәләк тышт һ'әсабкьр, пива. К'ьв'ъ бу әwи дәрһәqа хwә у хушке qьрарәкә бәрк' дәрхьстьбу. Р'абу жь п'йа, ху'ька хwә һьлгьрт, жь бәр дәре мале дурк'әт, чу.

П'әнще тә'ва баһаре нәхшед хәмла хwә нава мәзәле гöнд жи р'әшандьбу. Чарькал гьһиа, кöлилк у һешнайи бу. Ч'ьвә-ч'ьва ч'ьвика у думәqәска бу. Дурва кәрике пез дьч'ерйа.

Щәмал у Каре р'уньштьбун р'әх мәзәлаки. Дәв-левед һ'әрда жи жь п'ьнщар'е шин бьбун. Каре кәрәнгәк гьртьбу дәсте хwә у мина бәрхьке дькьрә хьртә-хьрт.

Дора мәзәле дйа wана чәнд к'олед хашхашка шин бубун. П'әр'е чәнд һ'әва иди к'әтьбун. Хәшхәшкед дьне сәре хwә бльнд кьрьбун у т'әви п'еле бе бь нәздар сәр к'ока хwә дьһ'әжйан, дьчун-дьһатьн. П'әр'е wана öса сор бун уназьк, мәрйа т'ьре пе хуна дьле Наза бемьраз һатьбун р'әнгкьрьне, т'ьре әw һ'ьсрәта дьле wейә, кö щур'әки дәрк'әтйә дәрва, сәр мәзәле wе öса шин буйә.

Хели wә'дә Щәмал wан хашхашка дьньһер'и, ахинәка к'ур р'аһьшт.

— Ьне щан, ьна дәлал!... Wа әз у Каре һатьнә бал

тə. Əм бира тə дькьн. — Щəмал ӧса к'əлогьри хəбăрдьтə, мăри т'ьре qəй р'асти жи əwи бawəр дькьр, кӧ де да, мăри т'ьре qəй р'асти жи əwи бawəр дькьр, кӧ де дăнге wи дьбьhе. Чьqас дьчу дьле wи т'ьжи дьбу, дăвăдăнге wи дьбьhе. Чьqас дьчу дьле wи т'ьжи дьбу, дəвəр'у хwə авитə сəр кəвьре мəзəл. Һесред к'əсəра дьле wи дьлоп дькьрьн сəр кəвьре мəзəле де.

— Ьне, тə чьр'а мəр'а бебəхти кьр, тə чьр'а əм һиштьн, жь мə хəйдий чуйи? Нə тӧ ьна мəйи? Əз Щəмале тəмə? Иди т'ӧ щара тə һерс накьм. Ьне щан, əз иди нькарьм Каре хwəйкьм, илащəке жер'а бьвинə, гӧнəй..., тӧ əwе бьвə бал хwə... Əзе щур'əки сəре хwə хwəйкьм.

Каре кӧ дит бьре wе дьгри, кəрəнг дестда незики wи бу, дьле wе бона бьре т'ьжи бу, у əw жи гьрйа.

Жь дəнге гьрие һ'əрда т'əне хашхашка сəркьнге хwə дьһ'əжандьн, мəри дьго дəwса Наза бебəхт щаба зар'а дьдан у дьготьн: "Нa, дйа wə иди т'ӧщара р'ащабə„!

Кəрие пез бь ч'ерə һеди-һеди незики мəзəла дьбу.

Хəбəрдана Щəмал Хьдьре шьван т'əхминкьр. Əwи дəнге һ'əрда һе дурва бьһистьбу, ле ньзанбу əwьн. Wа һатьбу бəрбь wи дəнги. Гава һ'əрдӧ зар'е эт'им дитьн, бəр хwə к'əт, лə'зəки сəкьни, гӧһе хwə дани сəр хəбəрдəна wана, щие хwəда ськ'ьм бу.

Гава Щəмал сəре хwə бльнд кьр, дит wе сəр сəре wир'а Хьдьре кӧр'е Гӧле сəкьнийə. Щəмал шəрмкьр, сəре хwə бəржеркьр. Хьдьр һ'əрдӧ зар'о һьлдан, жь мəзəла дурк'əтьн.

Шьван һəвана нен жь п'а'ьла хwə дəрхьст, чу жь һӧндӧр'е хӧрща сəр мəрк'аве т'ас ани, к'əтə бьн тəнд мĭ'а, дот, т'ас т'ьжи шир кьр, ани. Һəван вəкьр, нан у шир дани бəр Щəмал у хушке. Каре һьлбьр'и дани сəр чока хwə, əw да харьне, пер'а жи Щəмалр'а хəбəрда:

— Бьхwə, бьре мьн, qə вəнəк'шə, чь тьште шəрме һəйə? Баве мьн у баве тəйи р'əһ'мəти гəлə щара т'əви һəв ве т'аседа нан у шир харьнə. Нə əм жи кӧр'е wан баванə?

Щəмал wəхта əв гьли бьһист, ль т'асе ньһер'и, баве wи wе дəме һатə бəр ч'ə'ва. Лə'зəке əw бельпат ма.

— Бьре мьн, бəр хwə нəк'əвə, нане хwə бьхwə, — Хьдьр диса готе. — Р'əмəл лебə, к'ане ньһа мере ӧсайə qочах, дьлсах? К'е дькарьбу мина wан пəз хwəйкьра?... Ле дəнге wи бьлурлехьстьна wи?... Вəнəк'шə, бьре мьн, нане хwə т'ер бьхwə, бьньһер'ə Кара мьнə аqьл чаwа дьхwə?

Хӧлəсə Хьдьр һ'əрдӧ жи т'ер данə харьне, р'əнг у р'уе wан һатнə дəwсе. Ле Щəмал диса мə'дəкьрнибу, хəбəрнəдьда. Хьдьр дит кӧр' бəр хwə дьк'əвə, гот:

— Бəр хwə нəк'əвə, бьре мьн, зькьр мəзьни, иди хорти. Т'ӧ дьнйа һ'əта-һ'əтайе һа наминə. Те мəзьнби, хwəр'а бьби мал-һ'ал. Мер гəрəке чатьнайа жи бьвинə, ле чаwа?

Бьлə-бьла Каре бу, хwəр'а кӧлилкар'а мьжул дьбу. Пəзниве п'ьр'е нəдьч'ерйан, сəре хwə к'ӧтабун орт'а һəвдӧ, к'ом-к'ом сəкьни бун.

Щәмал пе дәсте хwә Каре нишани Хьдьр кьр у
тот:

— Апе Хьдьр, әве т'ьфале стуйе мьн харкьрйә. Бу
— ... щур'әки сәре хwә хwәйкьм...
ға мьн, чаwа hәбә, әзе щур'әки сәре хwә хwәйкьм...

Апе Хьдьр, әве т'ьфале стуйе мьн харкьрйә. Бу ға мьн, чаwа hәбә, әзе щур'әки сәре хwә хwәйкьм... хушка тә wе зутьре

— Зьрар т'ӧнә, бәр хwә нәк'әвә, хушка тә wе зутьре мәзьнбә, wе иди әwqас чәтьнаййа надә тә. Нә әм жи ӧса мәзьнбә, wе иди әwqас чәтьнаййа надә тә. Нә әм жи ӧса мәзьнбә? Нә тӧ бьре wейи мәзьни? Һәма wә'дәки жи сәре бунә? Нә тӧ бьре wейи мәзьни? Һәма wә'дәки жи сәре бунә, тә'ли-тәнгаси хwә хwәйкьн, шькьр те иди бемьнәтби, тә'ли-тәнгаси хwә хwәйкьн, жи wе жь бира тә hәр'ьн.

Иди wәхте берие бу. Хьдьр готи пәз бьбра гӧнд. Әwи т'ас у hәван hьлда, р'абу жь п'йа.

— Р'абә, бьре мьн, р'абә, әм hеди-hеди hәр'нә бәрбь гӧнд. Р'оже хwәде hе гәлә hәнә, әме hе гәлә щара р'ас-ти hәвдӧ бен. Иро шунда хwә незики мьн бьгрә, wәрә бал мьн, щарна wәрә мала мә. Ньhа мәрие бе дәрд-хәм т'ӧнәнә....

9.

Щәмал иди дәсте хwә жь Хьдьре шьван нәк'ьшанд. Әwи кәрие пәзе wи дурва нас дькьр. Ниврo у эвара, у wәхта пәзе бьhата берие, Щәмал бәрбь Хьдьр дьчу у әwана hеди-hеди бь хәбәрдан пәз данинә берие. Дьле h'әрда жи hәвр'а вәдьбу.

10.

Wә'де дәрк'әтьна бәрбь зозана незик дьбу.

Ч'йа, бани у к'әwшән бь кӧлилк у hешнайе хәмьлин, qәй бе гӧнди т'әглиф дькьрьн бәрбь h'әмеза хwә.

Р'ожәке жи гьрә-гьре гӧнд т'оп бун, шеwра хwә кьрьн, обәбаши к'ьвшкьрьн у qьрар кьрьн к'нжан р'о-же р'ек'әвьн.

Һәр маләке к'аре хwә дькьр. Коне хwә дәрхьстьбу-нә дәрва, дьдрутьн. Дәстәка тәже кәвни-бекер дәрдь-хьстьн, дәwса wана тәже т'әзә давитне. Йане чәнд тә-же дьне жи давитьнә сәр, мәзьн дькьрьн. Шьрит, сьнг у чите кона hазьр дькьрьн. Һьнәка чарьхед т'әзә хwә-р'а дьдрутьн. Жьн, бук у qизед пьһишти к'ьнщ дьшуш-тьн, е qәльши п'инә дькьрьн.

Шаwо жи бь дәсте хwә Щәмалр'а щотә чарьх дь-рут. Нәwата жьна wи к'ьнще Щәмал у Каре шушт, п'и-нәкьр. Щотәк горе тәзә жи данә Щәмал.

11.

К'оча гӧнде Qуч'е жь щи ләqйа, мина qәйт'анәкә дьрежә р'әнг-р'әнги к'шйа, чу.

Зозанвана к'еф у әъq бун. Wитә-wита ч'ьвика, кәw у кәwотка, к'алин-мькина мйа, бәрха, бьзьна у ка-ра, бор'ина ч'еләка у голька, hир'ина hәспа, ә'wтә-ә'w-та са, хӧлә-хӧла щәw у канйа, qар'ә-qар'а зар'а т'әмам hәвр'а бьбу qәйдәки к'ьлама т'әбийәте.

Жь wе дә'wәт у р'ӧh'-р'әh'ма т'әбийәте hәр Щәмал у хушка wи qәй беп'ар мабун.

Р'ожед дәрбазбуйи йәко-йәко мина хәwнәкә шәва бәр ч'ә'ве wир'а дәрбаз дьбун. Әwи анщах хwә зәфт дькьр.

Р'ева hәр кавьрәки, hәр нәwаләке, хани, к'әwшән, h'әму тьшт у h'әму дәра, сәр hәр гава биранинед пар, qәрар, бәт'ьрперар данин бира wи wахта де у бавe wи

сах бун. Баве чьqаси же һ'ьздькьр, назе wи дьбърьн. Ьне жи т'әми дьданә wи, зә'ф нәбәзә, нә'сиа нәкә... К'ьнще wи жи һәми т'әзә, т'әмьз. Wи чахи Каре һе т'ӧ-нәбу, ле иһа?

К'оч бь ә'мре обәба'ьи "Щие меванийе„ сәкьни, кӧ паше ду һесабунер'а диса жь wьра бьләqйа, бьчуйа— бьгьһиштана "Wаре ә'дәтйе„.

Дәстәкә зозанван говәнд гьртьбун, щики лаqьрди дькьрьн, гьлие мәсqәрә дьготьн, дьк'әнйан, дәстәк р'у-ньштьбу дора дәнгбежа.

Р'ева чәнд щйа пәз у бәрх т'әви һәв бун. Wа иһа жи мь бәрх, бьзьн у кар бь к'алин у мккин бәрбь һәв-дӧ дьр'әвйан, бь һ'ьсрәт һәв дьгәр'йан, гази һәв дькь-рьн.

Щәмал жи хушка хwә пьштькрьбу минани бәрха мака хwә ӧндакьри, р'әх wан к'ома к'әтьбу— дьчу.

Пай харьн-вәхарьн у р'әһ'әтбуне, к'оч щаркә майин р'ек'әт.

12.

Мог'даре маһәке һәбу, wәки гӧндие Qуч'е дәрк'әтьбунә зозана.

Һәwа ч'йе дәг'ма хwә иди һиштьбу сәр сурәте зо-занвана—сәрчә'ве гәләка тәрьки бун.

Ми у бәрх р'ож бь р'ож к'ок у гьврьк дьбун. Кәва-нйа дәст бь гьртьна р'ун у пәнер кьрьбун. Сьбе зу бәр дәре кона хӧшәхӧша мәшка бу, р'ун дьк'ьлйан. Сәр һәр конәки кәшке һ'ьшкьри к'ьвшдьбун.

Нәwата жьнхала Щәмал р'әһ'әти нәдьда мере хwә. Һәрр'о шәр'е wе бу, кӧ Щәмалр'а хәбатәке бьвинә. Бона әви гьлии Шаwо гәләки бинтәнг дьбу, сәр жьне һерс дьбу, ле ахьрие һатә р'ае.

Р'ожәке жи, wәхта пәзе нивро һе нәһатьбу, Шаwо у Щәмал феза обе сәр һеьнайе р'уньштьбун, хәбәр дь-дан.

— Щәмал, лао, — Шаwо готе — шькьр тӧ эп'ещә мәзьни, һ'әму гьлийа иди фә'м дьки. Дә, һ'але мә жи бәр ч'ә'ве хwә дьбини... Малә гьранә, әз пе наһ'ьм. Һәqе К'әләш жи wе чь бә? Һ'әта дагәр'е хwәде занә wе чәнд кавьр'а дәwса һ'әqе wи бьдьне.

"Гәло нета хәбәрдана хале чьбу, чь дьхwәст бежә, Щәмал фә'мнәкьр, ле хоф к'әтә дьле wи, фькьри: Дьвә хал дьхwәзә Щәмал у хушке жь мал дәрхә?„.

—Лао, мьн тәр'а хәбатәк дәстхьстйә-. Әw чәнд р'ожед хwәде бун мьн лавайа Qәймәз аг'а дькьр, мәри авитнә орт'е, гәләк же т'әwәqә кьр. Р'әһ'ма хwәде к'әтә дьле wи бер'әми, соз да, wәки тӧ бьви бәрхване wи-..

Щәмал wәхта әва йәка бьһист, жь шабуне хwә шашкьр, ньзанбу чь халер'а бежә, дәсте wи гьрт, р'а-муса. Шаwо жи бәрхwәк'әт, лә'зәке кәр'бу, паше диса дәстбь хәбәрдана хwә кьр.

— Әw к'афьр т'ӧ щур'әи qаил нәдьбу, —әwи гот, — иро ньзаньм чаwа р'әһ'м к'әтә дьле wи. Лао, дьминә тӧ сәрwәхтби, зар'отие нәки, мьqат-мьqати бәрхаби. Хәлqә, дьбә щарна сәр тә һеребьн, чапаләхәке жи тахьн, бәр-дьбә щарна сәр тә һеребьн, чапаләхәке жи тахьн, бәр-

зани, aha wə'дәки чәтьнә, нангьранийә, we дьвен дьнйа льhәвк'әтийә, шәр'е дәwләтайә.

— Хало, ле hәqe мьн чь бә? —Щәмал wa бь тьрс жь Шаwo пьрси.

— Бьре хало, исал hәла бьхәбьтә, те нане xwә бьхöн, к'ьнще xwә xwәки, чәнд бәрх жи we h'әqe тәбә, h'әта бьньhер'ьн сьламәти салтьрәкә дьне we чаwабә? Сәри әwә, те бемьнәтби, сәре xwә xwәйки, hьм мәр'а башә, hьм жи тәр'а. Дә чаwакьм, лао, пе найньм...

13.

Qәймәз аг'а мәрики зә'ф дәwләти у тьмабу, ле гöндда, зоме, чьqас аг'а, бәг, qöльхчие диwане бьhатана, мьqим бәр дәре wи пәйа дьбун. К'еф, әъq, пәз сәржекьрьн, харьн-вәхарьн т'ьме hәбу.

Пәзе нивро иди чубу ч'ере.

Щәмал бь ә'мре Qәймәз аг'а hатьбу, сәкьни бу бәр дәре коне wи. Шире доти ситьлед мәзьнда чәнд щиа данибун сәр к'оч'ка, дьк'әландьн. Нәфәре мале hәр йәк хәбата xwәва мьжул бу. Qәймәз аг'а жи, финое сор серъда, п'ала xwә дабу бәлгики хаст'уки, сәр кöлавәки р'уньштьбу, бехәм т'ьзбие xwә дьк'шандьн. Әwи Щәмал дит. Лә'зәки шунда бей ләзк'әтьн соле xwә п'екьрьн, hеди-hеди hат, р'уньшт сәр сәле бәр дәре кон. h'әмди xwә qöт'йа xwә дәрхьст, щьг'ара п'еч'а, вехьст. Дö qöлапе к'ур пәй hәвдö к'ьшанд, дуйе щьг'аре мина дуйе бьхерие жь позе xwәр'а дәрхьст, гази Щәмал кьр.

— Кöр'о, wәрә вьра!

Щәмал незики wи бу.

— Наве тә чьйә?

— Щәмал!...

— Чәнд салин?

— Әз хöлам, пе кьрйә сезда.

— Хале тә qәт тәр'а тьшт готйә?

— Бәле!

We дәме кöр'ке аг'е чаләп'йа hат, незики баве бу кьрә бьлә-бьл. Аг'а әw hьлда, дани сәр чока xwә, сурәте wи р'амуса... We лә'зе Кара хушка wи к'әтә бире. Кöр'е аг'е жи wәкә Каре бу, ле әw к'ö, Каре к'ö? Сурәте кöр'е аг'е сор бун, к'ьнще wи т'әзә, йәки гьврьки-гöлöвәр' бу, ле Каре?..

Wәхта аг'а кöр'е xwәва мьжул бу, Щәмал бьн ч'ә'вар'а ль р'уе аг'е дьньhер'и. Нышкева ч'ә'ве wи бö руе аг'ейә qальнә— сьх к'әтьн, саwәк к'әтә дьле Щәмал.

Аг'а сәре xwә бльндкьр у бь ч'ә'ве xwәйи шелу ль Щәмал ньhер'и:

— Бь т'әгмина мьн сале тә әwqас т'öнә, чьqас тö дьбежи, hь кöр'о, р'асти тö сездәhсалиг'и?

— Бәле, аг'а.

— Жь к'адәре зани?

— Хале мьн дьгот.

— Хале тә öса готйә, wәки тә пьлдмә бал xwә. Те мьнр'а чь бәрха xwәйки, йәк hәбә тә xwәйә, лаwo!...

Щәмал тьрсйа, фькьри: "Аг'а wәки wи hьлнәдә бал xwә, wи чахи we чаwа бә?"

— Әз дьвиньм ә'мре тә әwqас нинә, ле гава хале

6—2272

тә готийә, бьла ӧсабә. Харьн, мьдас у льбасе тә к'нсн мьн. һәма сьбе жи wәрә бәрха бьбә ч'ере. Ле гәрәке бәрхед мьн баш хwәйики, тә бьһист, гәрәке баш хwәйики!

Щәмал ша бу.

— Бәле аг'а, әзе бәрха баш хwәйкьм, хало һ'әму тьшт мьр'а готийә...

— Кӧр'о, бьсә, мьн гьлие хwә к'ӧта нәкьрйә, —әwи хәбәрдана Щәмал да бьр'ине. Ньзаньм хале тә тәр'а чаwа готийә, ле әз тәр'а дьбежьм, бәрха гәрәке баш хwәйки. Тӧ зани башхwәйкьрьн чаwанә?

— Бәле аг'а, әз хӧлам, заньм, хwәйкьрьна пеә жи заньм....

— Кӧр'о, на мьн тәр'а гот сәбьркә, әз дәрһәqа бәрха хәбәр дьдьм, ле тӧ дәрһәqа пез.

Щәмал мина мәрики гӧнәк'ар щие хwәда лал бу, ма.

Аг'а дәстпекьр:

— Баш хwәйкьрьн әwә, wәки бәрх бәләнгаз нәбьн. Чь бәрх, чь кӧлилк... гәрә нәч'ьлмьсьн. Жь зьнара, кәвьра нәк'әвьн, ӧнда нәвьн, гӧр нәхӧн у гәлә тьштe дьне. Хӧләсә, ве гаве әwqас. Тӧ сәрwәхт буйи?

— Бәле аг'а, әз хӧлам, тә чаwа гот, әзе ӧса жи бәрха хwәйкьм.

Кӧр'ке аг'е т'ьзбие wийә к'аробар жь щеба бане дәрхьстьбу, пер'а дьлист, дькьрә дәве хwә, пе һ'әрдӧ дәста дьк'шанд.

Qәймәз аг'а базара хwә баш заньбу. Әwи хӧламе хwә ӧса һеса бәрнәдьда, гәрәке щур'әки qәwата хwә

ни'ъани wаqа да, чаwа әwи дьгот: "Лазьмә гәма хӧлама мьqим дәсте хwәда qаим бьгри„.

Аг'а глие хwә пешда бьр:

— Әзи һерсьм, мина хале тә ниньм, һа!.. К'ьвшә әwи гәләк р'у дайә тә.

Аг'а т'ьзби жь дәсте кӧр'ке хwә һьлда, ә'мьр кьр, нан бьднә Щәмал, әw хwә жи р'абу чу щие хwә, диса хwәр'а п'алда.

Т'аседа дәw у qатьхе т'әвиһәвкьри у нан анин-данин бәр Щәмал. Щәмал нане хwә һуркьре нәв у да бәр кәвч'йа. Бь ә'мре аг'е щотә чарьх, горә у п'апахәки кәвн жи анин — данеда. Щәмал жь дәсте qиза аг'е әw тьште жер'а анибун һьлда, ша бу. Гьлие Хьдьр пер'апер'а к'әтьнә бире, wәхта әwи дьгот: "Иди хорти, wәдәки шунда те бемьнәтби„.

Аг'е бьн ч'ә'вар'а Щәмал дьньһер'и, дит, wәки хӧламе бьч'ук гәлә шайә, бь дәнгәки бльнд гот:

— Гава әз бьбиньм бәрха р'ьнд хwәйдьки, әзе к'ьнща жи бьдмә тә.

Щәмал фькра хwәда дәрһәqа тьштәки дьнеда дьфькьри, щаба аг'е нәда, чарьх, горә у п'апах дани бьн бьч'әнга хwә, бь дьләки ша жь коне аг'е дурк'әт.

Чу сәр канне, р'уньшт сәр чимәки, горә у чарьхе хwәйә п'ьрти-п'ьртибуи жь льнге хwә дәрхьст, дәстп'не хwә ба'ъ шушт, паше горә у чарьхе т'әзә п'екьрьн, п'апах дани сәре хwә, р'абу сәкьни. Хели wә'дә wа щие хwәда ма, паше п'апахе хwә эхьст, сәре хwә хӧранд. Ль горә у чарьхе хwәйә кәвнә-бекәр ньһер'и, леда чу мале.

14.

Щəмал бəрхване мала Qəймəз аг'е бу, сьбе бəрбанге h'əта эвара дəрəнг сəр п'йа бу. Р'оже дö дə'на бəрх данинə берие.

Қар у бəрхед нə'с т'ö р'əh'əти нəдьданə wи. Щəмал нəдhишт бəрхəк жь кери бьqəтə, hа дьда пəч̆ wана, нəдhишт hьлк'ьшьн сəр кəвьра, həр'нə h'афа гели. Р'одьhишт hьлк'ьшьн сəр кəвьра, həр'нə h'афа гели. Р'одьhишт hьлк'ьшьн сəр кəвьра, wəки эваре к'əсьри, же əwqас дьбəзйа, дьчу-дьhат, wəки эваре к'əсьри, анщах хwə т'əп-р'əп давитə сəр п'аласе р'ьзийə к'eлəка h'ьшхушке. Гава сьбə сафи дьбу, нькарьбу хwə-хwə h'ьшйарбə həр'ə бəр бəрха. həрт'ьм хале wи дəнг дьдае, жь хəwe р'адькьр.

Щəмал, гава h'ьшйар жи дьбу, к'eлəк-к'eлəк wəлдьгəр'йа, щие хwəда р'удьньшт, щаркə майин сəре хwə дадани, т'аqəт нəдькьр р'абйа. Хал бəр дьле wида дhат, дəсте хwə дадани сəр сəре wи, бь дьловани дьготе:

— Дə р'абə, кöр'е мьн, на дəрəнгə, р'о бу нивро, аг'ае сəр тəда hерсбə. Дə р'абə, р'абə, бьре мьн!..

həрр'о бəрбанге, гава Шаwо Щəмал жь хəwа шьрьн р'адькьр, дьланда бəр бəрхе хəлqе, чаwа дьвежьн "гоште щане хwə дьхwар„, h'əзар щари ньфьр'и сəбабе ə'мре хwə дькьр. Wан чаха Наза хушка wи дьк'əтə бире у qəй жер'а дьгот: "Пəй, Шаwо, бехwəдео, чьр'а хатре Щəмале мьн дьк'əви? Qöрбана тəмə, бьhелə бьра гəдəнге мьн р'азе„. "Э, илащ чь бу, чаwа дьвежьн "т'öнəбун — к'öтибунə„.

Əw həр чəнд дəqе сьбе, гава хале wи бь зароки

осайи ширьн, дəй ль wи дькьр, кö р'абə, гəлəки ле хwəш дьhатьн, лəмə жи, гава щарна зу h'ьшйар дьбу, ч̆'ə'вед хwə qəста дьгьрт, wəки хало гьлие хwə диса бьwəк'ьлинə.

Əwи бəрх данинə берие, лəз, тəhəрəки хwə дьгhиандə хушке. Гава Қаре бре хwə дьдит, гəлəки ша дьбу. Щəмал хушка хwə hьлдьда h'əмеза хwə, нан у т'ораqа жь п'ара хwə дьда wе, пер'а ша дьбу, р'адьмуса у щарəкə майин, бае хwə вəдгəр'йа бал бəрха.

15.

Р'ожəке жи Щəмал бəрх бьрьбу гели, кö жь зоме нə əwqас дур бу.

Гəлики зə'фи мəзьн бу. Гава мəри h'афа гели дьсəкьни у жь wедəре жере дьньhер'и, саwəкə гьран дьк'ьлианд.

Жь ве бльндайе ава wе öса дьhатə к'ьвше, qəй бежи qəйт'анəкə шинə-бəдəw р'ахьстьбун бьне гели.

Щəмал щики фəсалр'а бəрхе хwə дахьстə нав гели, гьhиштə лап к'урайа wе у бəрхе хwə бəри ч̆'ере к'eлəка ч̆'ем да.

Р'ожəкə hавинейə хwəш бу. ль сəр ə'змане сайи т'ö ə'wрəк к'ьвш нəдьбу. Wитə-wита тəйр-туйа, ч̆'ьвика, хöлə-хöла аве канийа у хöшийа ч̆'ем бу. мəриа т'ьре аве кəвьрар'а шəр' дькьр, qəй к'əтьбу лəще. Гава аве хwə кəвьра дьхьст, qəй дьшкəст, п'ьр'ти-п'ьр'ти дьбу. Ав бəржеркьдьбу к'əфк у миhани тьштəки бе р'ае, сəри бəржеркьдьбу к'əфк у минани тьштəки бе р'ае, сəри Qəри, сəр хизгə у qуме, hерс ле дадан, дьк'ьйа дьчу. Qəри, сəр хизгə у qуме, hерс ле дадан, дьк'ьйа дьчу. Qəри, сəр хизгə у qуме, hерс ле дадан, дьк'ьйа дьчу. Qəри, сəр хизгə у qуме, hерс ле дадан, дьк'ьйа дьчу. wата хwə т'оп дькьр, h'əта щики дьйе р'асти кəндала wата хwə т'оп дькьр, h'əта щики дьйе р'асти кəндала бьhата у щарəкə майин ищар жи wанар'а бьк'əта лəще

Хизгә у кәвьред ч'укә бьнаве, ӧса т'әмьз, шьмшат у р'әнг-р'әнги бун, qәй т'әбийәте wана п'ешк'еши аве кьрьбу, чаwа хәмлед лапә бәдәw.

Дурва дәнге бьлура шьвана щарна т'әви бае назәдар дьһат.

Р'ое р'уйе xwә т'әмам вәкьрьбу, ширьн дьк'әнʼа, шәwqа xwә бь р'әһ'мдари авитьбу сәр һ'әму щйа, т'әв кьрьбу машоqе т'әбийәте.

Щәмал жи xwәр'а руньштьбу сәр кәвьрәки мәзьн, ль р'әх ч'ем у т'әмаъьа шәр'е аве у кәвьра дькр.

Ч'ьлкед аве щарна дьпәкианә сәр сурәте wи. О, әw чьqас xwәш бун. Щәмал ч'ә'ве xwә гьрт у фькрава чу бал дйа xwәйә р'әһ'мәти, wи т'ьре qәй дйа wийә р'әмәтийә wи р'адьмусә, шайә, wәки кӧр'е we иди бемьнәтбуйә, бәрxванә...

Паше әw фькри: "Горә-чарьх, п'апахе мьн һәнә. Qәймәз ат'а жи һәми соз дайә к'ьнща жи бьдә мьр. Шькьр һ'әму тышт жи п'акә!" We дәме к'ефа wи щибу. П'апахе xwәйи кәвн qот кьрьбу, п'ьнщар' дьчьнин, бәрхе пер'а жи фитә-фита wи бу у бьн ч'ә'вар'а жи xwә дьнһер'и.

Әwи гәлә п'ьнщар' чьнин, пе бәне кәвканйе гьреда, мина гӧрзәки даны сәр мьле xwә у бәрбь бәрха чу.

Щәмал бь һ'әwаса дьле xwә бәрx щьвандә һәв у р'ое һеди-һеди жь гели дәрк'әт. Һе р'е ниви нәкьрьбу, р'ое дәрчәнд щара деме xwә бь ә'wра гьрт. Һ'әта әwи бәрx дәрxьстьн һ'афа гели, гьһиштә щики дуз, мьж у думанәкә ӧса гьрт, wәки сәр чәнд гава т'ӧ тышт надьһатә к'ьвше. Бәрха xwә бәрбь зоме гьртьн. Нькева бәрx р'әвин. Щәмал гәлә тьрсйа...

xwә бәрбь зоме гьртьн. Кәри жь бәр ч'ә'вед wи ӧнда бу, әw бь xwә жи нава мьж у думанеда ма т'әне.

Пьнщәр'а чьни бьн бьнч'әнга wида бәрбь бәрха ләзанд.

Р'ева к'алина бәрxәке бьһист. Сәкьни, гӧһе xwә да сәр, щарәкә майин зу пешда чу у ньъьхева дит, wа сәк к'әтйә сәр бәрxе, дьхәньqинә.

Әwи сәе ӧса qә нәдитьбун. Гӧһе wи гәлә туж бун, зьравок, п'ьрч'а сәр wи у стуйе wи жи щур'әки бу.

Саwәкә гьран Щәмал гьрт, р'ьщьфи, т'ука wи девда мьч'ьqи. Нькарьбу дәнге xwә бльндкьра. Сә бәрx р'әванд, бьр...

Щәмал чу зоме. Мьж у думан к'ьшйабу. Бәр коне Qәймәз аг'е гәлә мәри т'опбьбун.

Бәрx жьмартьн, пенщ һ'әв кем бун.

Кӧр'е Qәймәз аг'е — Нәбо, незики Щәмал бу, к'ӧлма xwә гӧwашт у нав ч'ә'ве Щәмал хьст. — Бәр ч'ә'ве wи бьруске вәда, гӧжии к'әтә qафе wи, сәр п'йа ләрьзи у к'әт.

Бәне кәвканйа wи qәтйә, п'ьнщар'а чьнибу, балаи сәр ә'рде бу...

с. 1959

ШЬЕРЕ ВӘКЬРИ

* *
*

Тә'рие ә'рд һьлч'ьнанд. Бу шәвәр'әш. Зом р'азабу. Т'әне qизәкә щаһьл ньк'арьбу р'аза, хәwа wе т'әqьси бу. Әwе шьнгина бае зьрав нәдьбьһист, кö коне баве wе бенәрм дьһ'әжанд. Qиза щаһьл т'әне дәнге дьле хwәйи бесәбьр дьбьһист.

Әw фәсал жь ньвина хwә дәрк'әт у бәрбь зьнаре незик чу.

Qәрәwьле щаһьл, ап'ьнщие р'әш сәр мьла, һивйа wе бу.

— Хwә бьдә бәр синге мьн, к'афьре, әм һәвдö һ'әмезәкьн, qәт хәбәрнәдьн, һ'әта сьбе... Ви щур'әғи т'ö кәс пенаһ'әсә, — әwи гот.

— Ах, дьнйа чьр'а әwqас тәнгә, т'әне wәкә щие мәзаләки ә'рд к'әтйә п'ара мә.

— На, щие мә тәнг нинә, — сәбра дьле мьн, әв щие һана бона дьле мьн дәштәкә бе сәро-бьнә, к'әwщәнә, чайир, чиманә. Әw т'әв ньк'арьн дьле мьни һар щьwаркьн, ньк'арьн дьле мьн зәфткьн, т'әне вьра дьле мьн тер'ае. Т'ö кәс мә навинә, т'ö кәс мә наһ'әсә...

* *
*

Шьвано, дöһ баранәкә гöр' бари, әз мьqим һ'әйра тәда бум.

Мьн бһист qачаха һ'öщöми сәр кәрие пез кьрьбун, әз һ'әйра тәда бум.

Готьн пәй баране нәwала жерьнда т'офан р'абуйә, әз һ'әйра тәда бум.

Гава щарна баве мьн ль сәр тә һерс дьбә, ле-лейә әз бьгрим, корбьм...

БӘРӘВАР

Qар'ә-вар'а зар'а бу, е дьлистьн, ча дьбун, е к'әтьбун пәй голька, бәрх у к'ара...

Ми у бьзьн к'алин-мкқине хwәйә ширьнва гази бәрх у к'аре хwә дькьрьн. Р'ое п'әшще хwә авитьбу сәр синг у бәре ч'йа, qәй жь бо бәдәwийа т'әбийәте нәдьхwәст бьчуйа ава.

Зәрие гöнд щер'ед аве сәр мьла, к'ом-к'ом бәрбь кание дьмәшийан.

Хортәки бәнги хwәр'а кьрьбу хәйсәт, һәрр'о бәрәвара, сәр хание мала баве хwә дьсәкьни, ч'ә'ве wи сәр р'енга зәрйабу. Хорте дәлал дәсти дьле хwәйи нәр'әһ'әт фькрава qәй чубу бал һ'акиме Лоqман.

Пинга бәдәw ч'ә'ве хwә кьлдабу, бьске хwә бәр'дабу, пьшта хwәйә зьрав бь дәлали гьредабу, дабу пешбу. Әwе qәй qәсту зәрийар'а бьльндйа к'омәкә зәрийа. Әwе qәй qәсту зәрийар'а бьльнд хәбәрдьда у пер'а жи бь щур'әки фәсал, бьи ч'ә'вава алие хорт дьньһер'и. Хорт мьнани бәрфа бәләкийа хwәда дьһ'әлйа.

НАЗЙА QИЗА БӘНГИ

Qиза бәнги бь к'ьлама назе хwә жь лаwьке хwә дьһкьр, дьгот:

— Гәдә, лаwько, кöлмало, тә чьр'а зозане мә ч'ерандйә, дьхwәзьм мә'нйа кöлилка бемә бал тә, р'амусанәке ль мьн к'әрәмки, ле нава мерг у чимана кöлик нәманә.

Гәдә qöрба, тә чьр'а п'ьнщар'а зозане мә ч'ерандйә? Дьхwәзьм мә'на п'ьнщар'е бемә бал тә, ле хәлq дьбежә wандәра т'ö п'ьнщар' нәмайә.

Лаwке мьн р'азайә. Дькьм жь дәрде ви дьли р'амусанәке же к'әрәмкьм, ле тьрсьм р'азана' wийә се шәва әз һ'әрамкьм.

Лаwке мьн йәки бәжибьльндә, навмьлфьрә, сурәте сори гöлöвәр'ә.

Дькьм һәр'ьм пәзе wи бьдмә бери, наwерьм, хәлqе бежә кöр'е жьнабийайә.

Qиза бәнги бь к'лама назе хwә жь лаwьке хwә дькьр.

ДӘ ЗУ WӘРӘ

Тә'ва эваре пе п'ьлте ә'wре назьк, мина шә'ре хас, деме хwә печ'айә, бь назәдар һеди-һеди дьчә ава. Ле тö гöлийе хwәйә һурва мьжули.

Тә'в щарна деме хwәйи нарин т'әмам вәдькә, те бежи qәй т'әбийәта бәдәwә дәwләмәндр'а дьвежә: "Дә ма хатре тә!„.

Тә'ве тирьнища хwә минани гöрәе дәрвийа р'әшандйә ль сәр т'әпе ч'ийа у бәрфа wийә чилә-qәрqаш дьч'ьрусинә. Ле тö ч'ә'вед хwә кьлдьди.

Qиз у бук щер' ль сәр мьла, мина wәрдәка qәлфәqәлфә бәрбь кание дьмә'ьън, вәдгәр'ьн зоме.

Зозанван һәр йәк хәбатәкева мьжулә: —шьрите кона дьшьдиньн, бәрха дькьнә к'оза, ьире доти ль сәр тәндура гәрм дькьн. Ле тö 'кәти пәй р'езкьрьна гöстилка, базьна, мори-мьрщан у qәрәфила хwәйи донадәһ п'әр'и.

Шьван дурва бь дьле т'ьжи дьстьрен у бьлуре дьхьн, ьәwата дьла дьдьнә дәр.

Каниие р'әвок ләз дьк'ьшьи, зу бьһижи; әрана, һәла тә'ри нәк'әтйә ә'рде. Ле тö к'әмбәра зивә-зер'кьлдайи пьшта хwәйә зьрав далини.

Тә'ва гьловәр' пе п'әрда тә'ри ч'ә'ве дьнйае гьртйә, wәки т'ö кәс сöр'а дьле әвине щаһьл нәвинә. Т'әбийәт бьн п'әр'да шәве хәмле хwәйә р'оже дьгöһер'ә, кö һьвер'а бьк'әвинә нава к'еф у һ'әнәка-.

Ле тö һе хәмла хwәва мьжули.

Һива зәр хwә печ'айә нава п'әр'да тә'ри, qәй кьраце хwәйи шәве хwәкьрйә, сәре хwә дайә ль сәр т'әпа ч'ийе, деме хwәйи бәдәw вәкьрйә, буйә шәмдан у бухә т'әмашәчийа т'әбийәтейи. Тö жи т'әмашәчийа т'әбийәма'ьәчийа щаһьлед әвин.

Гьди, тӧ чьр'а иро ӧса бер'әһ'ми, дә зу wәрэ, нә
ахьр дьле мьн wәстйа, ч'ә'ве мьн qәр'ьмин.
Wа щаһьл йәко-йәк хәwлә дьбьн, бэрбь аг'ьле же-
рьн дьлэзиньн.
Ле тӧ һе к'ьвш нави.

ЗАР'ОТИЙА ХWӘ ӘЗ Ч'Ә'ВЕ ТӘДА ДЬВИНЬМ

Әз, шаһир у дәнгбеже тәйи нәсәqьр'и, т'әwаqэ дь-
кьм лә'зәки әм мьжулийа хwәйә шиньн бькьн. Wә'де
мә һе гәлә һэйә, изне бьдә мьн ве гаве әз һәр т'әне ч'ә'-
ве тә бьньһер'ьм.
Зар'отийа мьн минани мори-мьрщане тэйә we р'о-
же qәтйайи к'әтә щәwе у qәй аве әw бьр. Мьн зар'оти
нәдит, жь we һ'ьсрәт мам. Нәбә йәкэ бер'әһ'ьм, бьһелә әз
зар'отийа хwә ч'ә'ве тәйә бесущ у зәлалда бьгәр'ьм.
Зар'отийа мьн qэй зьнара у кәндала к'әт, шкәст, әз
гәләки пәй we гәр'йам, ле бефәйдә.
Мьжулиа хwә бһелә у wәрә әм qасәке минани за-
р'а һәвр'а бьлизьн: пәй һәв к'әвьн, бьр'әвьн, мьнмьника
бьгрьн, кӧлилка бьчьньн, пе гәзгэзка һәвхьн, п'ор'е һәв
бьк'шиньн...
Лэз нәк'әвә, бһелә зар'отийа хwә нава ч'ә'вед тәда
бьвиньм.
Чьр'а лэз дьк'әви? Нә һе тәйр у тәйрәдә вәнәгәр'-
йан, бәрбь һелуне хwә. Нә һе пеле бә'ре жь шьнгина
бае эваре р'анәбунә.

Нә шьвана һе к'ьлам у бьлурлехьстьна хwәйә шә-
ве дәстпенәкьрьнә, лэз нәк'әвә...
Ч'ә'вед тә п'ьр' к'урьн, бе һ'ӧдур, ле натьрсьм, wәки
дьqәwьмә әз минани зар'отийа хwэ we к'ураеда мьна-
бьм.
На хер, әз нава ч'ә'ве тәда ӧнда набьм, чьмки һ'ӧба ч'ә'-
ве тә минани мәqләтузе мьн бәрбь тә дьк'ьшинә, ле
т'әви тә ӧндабуна мьн т'ӧнә, әм һәвр'а дьл у тамарәкьн.
Т'әwэqә дькьм, лэз нәк'әвә, wә'де мьжулийа мәйә
ширьн һе гәлә майә, ле әз qәт т'ер набьм жь ч'ә'ве тә.
Бһелә әз сәре хwә дайньм сэр чока тә,- ай ви щур'э-
йи у qаси к'ефа дьле хwә ч'ә'ве тәйә зәлал у к'урда за-
р'отийа хwәйә ӧндакьри бьгәр'ьм...

• •
•

Пе мьqаме бьлуре мьн кәрне пез дьбьрэ ч'ере у
аве, т'оп дькьр ль сәр һәв, дьбьрә берне.
Гәлә щара нерне р'удьреж ч'ере хwә дьһиштьн, дь-
һатьн бал мьн дьсәкьнин у дуз ль ч'ә'вед мьн дьньһе-
р'ин, хели wә'дә we форме щие хwәда дьсәкьнин.
Дьqәwьми мәрийа жи жь сәwта бьлура мьн дьһа-
тьн незики мьн дьбун, р'удьништьн, йане сәр п'йа гӧһе
хwә дьданә сәр мьн. Мьн тӧ тьшт нәдьгот, дә мьне чь
бьгота, һ'әwаса дьле wана ӧса дьхwәст.
Щарәке мьн нава беривана qизәкә бәдәw дит. Әwе
дәнге сәре хwә бәржеркьри, дьчу-дһат пәз дьда берне,

xwə нәдькър, һәр т'әне чьхкә-чьхк у зьнгә-зьнга мори-мьрщан у хәмлед сәр п'есира we бун.

Мьн ч'ә'вед xwə дьк'ӧта ль сәр we, ль бәжн—ɦал у чуйин-һатьна we мезәдькър.

Әwe т'ӧ дәнге xwə нәдькър, we чь бьгота, һьлбәт һ'эсаб дькър, wәки һ'әwaca дьле we ӧса дьхwәзә.

Иди тә'ри к'әтьбу ә'рде, мьн феза зоме кәрие пез дьч'еранд, пер'а жи бьлуре дьхьст. Ньшкева бинә кол-ка нәнас к'этә бәр позе мьн.

Мьн бәре xwə гӧһаст у дит, we бериванәк һатйә, бь шәрмәдар бәр мьн сәкьнйә...

Хели wә'дә жи қәр' у лал к'еләка һәв р'уньштьбун: шә'де мә кӧлилк бун, кәрие пез, вьнгина бае xwәшә нәрм у п'әр'да ә'змане тә'ри.

Гәлә дәqә дәрбаз бун, ле мә дәнге xwə нәдькър. Һьлбәт һ'ӧба дьле мәйә щаһьл ӧса дьхwәст.

ТӦ ДЬХWӘЗИ ӘЗ ДИНБЬМ?

К'афьрби! Дьбә тӧ дьхwәзи аqле сәре мьн т'әмам жь мьн бьстини, чолак'әвьм?

Ньһа хәзал каре xwәва р'азанә. Кӧлилке бинхwәш бьн вьнгина бае зьрав qәй һәв р'адьмусьн. Қани бь хӧлә-хӧл бәрбь һ'әмеза һәв дьбәзьн.

Бехwәде, ле чь ль тә qәwьмйә, wәки нә тӧ бь xwə р'әһ'әт дьби у нә жи р'әһ'әтие дьди мьн?

Гәло wәхта т'әмамийа р'оже бона тә дьфькрьм,

һ'әйра тәмә, т'ера тә накә? Ле чи тә р'әһ'әтийа мьнә шәве к'әтйә, wәки һ'әтани бәрбанге бьлуре дьхи?

Ахьр чь фьрqи һәйә, гәло әз ахина дьле тә дьбьһем, ɦане дәнге бьлурлехьстьна тә? Нә һәр әз заньм мә'на шәwата дьле тә? Дьвә тӧ дьхwәзи шәв у р'оже xwәде теки йәк?

Дә әгәр дьхwәзи жь шәwата дьле мьн у тә чолак'ә-вьм, тӧ шәве жи бьлурехә, һ'әтани әз к'увибьм у бемә бал тә. Ле бьзанбә, wи чахи иди эзе йәкә динбьм.

К'афьрби! Дьбә тӧ дьхwәзи аqле сәре мьн т'әмам жь мьн бьстини, чолак'әвьм?

МЬН БЬҺИСТИӘ ЖЬ МЬН ХӘИДИЙИ

Фьланкәс, мьн бьһистйә жь мьн хәидийи. Xwәде гьрави әз нахwәзьм тәр'а хәбәрдьм, тә һ'ьзнакьм, гава тә дьвиньм бәре xwə дьгӧһер'ьм.

Ньзаньм әз, ә'вда xwәде, чаwa тә бьдмә баwаркь-рьне, wәки qаси Хәще әз тә һ'ьздькьм. Ле бенләщьм, qул у диле бав у бре xwәмә.

Бьрина дьле мьн к'урә, бе дударманә. Нәwорьм р'асти тә бем, гьлие xwə бежьм. Бав у бьре мьн гӧрнә һарьн, тӧ ньзани әwана чь тиньнә сәре мьн.

Мьн бьһистийә жь мьн хәидийи. Нә ахьр тӧ ньзани Qәй пе зьнщире чь к'ьлит данинә сәр зар-зьмане мьн.

льнге мьн гърєданә. Һ'эта сі'а мьн жи буйә қәрәwьле мьн.

Жь дәсти нав-намуса бав у бьре хwә к'әтмә нава эгър. Алики тӧ щәгәра мьн дьп'әр'ьтини, дьшәwьтини, алие дьне бав у бьре мьн.

Әз бь хwә жи ньзаньм, гәло әзе нава ви агърида к'әнге т'әмам бьшәwьтьм... Ле диса гӧне мьн тә те. Ч'әве кӧр'е Qадьр ль сәр мьнә. Хәбәрдана qәләне тьран к'әтйә орт'е.

Р'йа орт'а дьле мьн у тәда ньһа т'ьжи кәвьр у кӧч'ькьн. Жь гӧнде щинәр жи йәки гьли авитйә ль бәр гӧһе бав у бьре мьн. We р'оже жи бәрдели һатьбун бона кӧр'е Щәзо....

Фьланкәс, qӧрба, мьн бьһистйә тӧ жь мьн хәндийи.

Р' Ә В

Ә'мьрда дӧ щур'ә р'әв һәнә.

Р'әв һәйә, гава мәри дьхwәзә жь qәзйаке хьласбә, р'әв жи һәйә, гава мәри нахwәзә жь ә'мьр пашда бьминә.

Wәхте бәрхвантийа хwә әз пәй бәрха дьр'әвйам, гава әw бьр' дьбун, дьк'әтнә щие qорьхкьри...

Дьр'әвйам, wәхте зар'е дәwләтийа дьхwәстьн к'әла дьле хwә сәр мьда бьр'етана, дьр'әвйам жь wандәра дурк'әвьм...

Бәле, wә'дәк һәбу, гава мьн дьхwәст щур'әки сәре хwә хьласкьра. К'оч, мәри, пәз, дәwар т'әви һәв бьбун. Qар'а-qар', шин у гьри, гази-һәwар, чаwа дьвежьн, "бавобаво,, бу. Мә хwә да сәр р'йа нәнас. Шәр' бу у әм дьр'әвйан.

Гава ә'мьр һатә гӧһастьне, р'әва мьн жи пер'а һатә гӧһастьне. Дьлэзанд, wәки борще хwә бәр щьмә'те бьqәдиньм, wәки жь ә'мре мә пашда нәминьм.

Бәле, р'әв һәйә, гава мәри дьхwәзә жь qәзйаке хьласбә, р'ә'в жи һәйә, гава дьхwәзә һәр'ә бәрбь ә'мьр.

7—2272

С Ә Р Ә Щ Ә М

ШЬЕРЕ ВӘКЬРИ

УСЬВЕ БӘК'О
Бәрхван

Ուսըվե Բաքո
Գառնարած
Պատմվածքներ
(Քրդերեն)
«Սովետական գրող» հրատարակչություն
Երևան—1978

Усуве Бако
Пастушок
Рассказы
(на курдском языке)
Издательство «Советакан грох»
Ереван — 1978

ИБ № 53
Р'едактор Ә'гите ХӸДО
Р'едакторе нәшьре Щасьме ЩӘЛИЛ
Р'едакторе техникие С. М. СИМОНЙАН
Шькьлк'еш М. С. САРГСЙАН
Корректор Эмма УСЬВ

ВФ 09424

Т'әслими нәшьркьрьне кьрьнә 20.X.1977 с.
Бона чапкьрьне һатийә qолкьрьне 4.VII.1978 с.
Бәлге чапкьрьне 3,5+шькләк
Бәлге нәшьрәте 3,12
К'аг'əз № 70X108 1/32 Qимәт 25 к.
Т'әмбә 2272 Тираж 500

Нәшьрхан № 1, йа сәрwертийа сәнайа полиграфийә сәракийә Комитеа прессаейә дәwләте, р'әх Совета Министрәд Р'еспублика Әрмәнистанейә Советийә Сосиалистие, Ереван, Алавердйан 65.

Kitêbxaneya Kurdî
Kurdiska Biblioteket/Kurdish Library
Stockholm/Sweden
25 к.
6689